

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

LİSE ONUNCU SINIFLARDAKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ İÇİNDE
DESTAN ÖĞRETİMİNİN YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emel ŞAHİNGÖZ

Ankara
Aralık, 2011

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

LİSE ONUNCU SINIFLARDAKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ İÇİNDE
DESTAN ÖĞRETİMİNİN YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emel ŞAHİNGÖZ

Danışman: Doç. Dr. Ali YAKICI

**Ankara
Aralık, 2011**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Emel Şahingöz'ün “Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri” başlıklı tezi tarihinde, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

.....

Üye (Tez Danışmanı) Doç Dr. Ali YAKICI

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK

.....

Üye:

Üye:

ÖNSÖZ

Eğitim, bireyleri sosyal hâle getirirken aynı bireylerin, toplumun ortak birikiminden, millî kültürün derinliklerinden yararlanmasını da sağlamaktadır. Bireyin değer kazanması toplumun değer kazanmasıyla eş değerdir. Eğitimde, dolayısıyla toplumsal yaşamda bireylere model oluşturacak tutum ve davranışlar, ele aldığımız Türk destan ve mitolojilerinde en kusursuz örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır. Eğitim aracılığıyla bireylere kazandırılabilen bu model davranışlar, kendini gerçekleştirdiği noktada toplumu etkiler; ona sosyal yaşam alanında örnek oluşturarak kendi içinde değişimin, ilerlemenin yoluna ışık tutar. Amacımız asırların bize miras bıraktığı destan ve mitolojilerimizi yalnızca kültür tarihimizin bir parçası olarak değerlendirmekle kalmayıp ortak değerler üzerinde sosyalleşmenin ve toplum olarak ilerlemenin gerçekleşmesi için onlardan eğitim aracılığıyla yararlanmaktır.

Destanların dil, edebiyat ve sanat açısından önemi ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin lise ders kitaplarında destan öğretimine nasıl yer verildiğine ilişkin görüşlerini, eleştirel bir bakışla tespit etmek araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları (sayıtlıları), sınırlılıkları ve araştırmayla ilgili tanımlar bulunmaktadır.

İkinci bölümde destanın tanımı, oluşum aşamaları, Türk destanlarının tasnifi, destanların eğitim ve lise edebiyat programlarındaki yeri, orta öğretim kurumlarında (ders kitapları vb.) kullanımına ilişkin bilgiler verilmiş ve destanlarla ilgili yayın ve araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri çözümleme tekniklerine yer verilmiştir. Böylece araştırmanın yöntemi, ayrıntılı bir biçimde ortaya konmuştur.

Dördüncü bölümde öğretmenlerin destanlara ve bunların Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi içindeki yerine ilişkin görüşlerinin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlar yer almaktadır.

Beşinci bölümde, bulgu ve yorumlara bağlı olarak ulaşılan sonuçlar tartışılmış ve bunlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmama görüş ve önerileriyle değer katan, akademik duruşu ve kişiliği ile örnek aldığım saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Ali Yakıcı'ya en derin teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca değerli bilgilerini esirgemeyen, karşılaştığım tüm zorluklarda beni destekleyen, kendi kütüphanelerinden yararlanma olanağı da tanıyan değerli hocalarım Prof. Dr. İsmet Cemiloğlu ve Prof. Dr. İsmet Çetin, Yrd. Doç. Dr. Fahri Temizyürek'e; düşünce ve deneyimlerinden her zaman yararlandığım, akademik hayatımda örnek aldığım babam Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ'e derin sevgi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca çalışmanın her aşamasında görüşlerini esirgmeden getirdiği öneriler için Dr. Namık Çencen'e; araştırmamın SPSS analizlerinde desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Feridun Sezgin'e, nitel verilerin yorumlanması sürecinde önerilerini aldığım Sakarya Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet ŞİMŞEK'e; tezin uygulamasını yaptığım Ankara ve Elazığ il merkezindeki okulların değerli yönetici ve edebiyat öğretmenlerine teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca olduğu gibi, Yüksek Lisans eğitimimin her aşamasında da bana destek veren; sevgisini, ilgisini hiç eksiltmeden varlığını hep hissettiren canım anneme; gerek çalışmalarım sırasında gösterdiği hoşgörü ve sabır gerek çalışmalarına farklı bir bakış açısı getirerek sağladığı katkılar gerekse verdiği manevi destekle beni güçlü kıldığı için sevgili eşim Selçuk Şahingöz'e ömrüm boyunca minnettarım.

Araştırmamı eşime ve aileme adamaktan onur duyarım.

Emel Şahingöz
Ankara- 2011

ÖZET

LİSE ONUNCU SINIFLARDAKİ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ İÇİNDE DESTAN ÖĞRETİMİNİN YERİ

ŞAHİNGÖZ, EMEL

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Yakıcı

2011

Bu araştırmanın amacı, lise 10. sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi içinde destanların dil, edebiyat ve sanat açısından önemini vurgulamak, ders kitaplarında destan öğretimine nasıl yer verdiğine ilişkin öğretmen görüşlerini eleştirel bir bakışla tespit etmektir.

Öğretmen görüşleri için 2011-2012 öğretim yılında Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki 8 merkez ilçede bulunan ortaöğretim okullarında görevli Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine başvurulmuştur.

Çalışma betimsel amaçlı bir alan araştırmasıdır. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan kullanımına ilişkin öğretmen yaklaşımlarının neler olduğunu belirlemek için gerçekleştirilmiştir. Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 8 merkez ilçede “Uygun Örnekleme” (Convenience Sampling) yöntemine göre seçilmiş okullardaki 256 edebiyat öğretmenine uygulanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 15.0 paket programında ki-kare testi kullanılarak ve $\alpha = .05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınarak analiz edilmiştir. Araştırmanın verileri yorumlandığında, 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılan ders kitaplarındaki destan metinleri ($t=.868$, $p > .05$) ve bunların kullanımına ($t=-.702$, $p > .05$) ilişkin öğretmen görüşlerinde; cinsiyete, hâlen görev yapılan okul türüne, öğretmenlik mesleğindeki kıdeme ve en son mezun olunan okul türüne göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı Eğitimi, destan, destan öğretimi, öğretmen görüşleri.

ABSTRACT
ROLE OF EPIC TEACHING AT TENTH GRADES TURKISH LANGUAGE
AND LITERATURE EDUCATION

The purpose of this study is to emphasize the importance of epics in regard to language, literature, and art at tenth grades Turkish Language and Literature education and how epic teaching takes place to high school textbooks is determined to this subject with a critical view.

Participants of the study were in-service Turkish Language and Literature teachers who are working at secondary schools located in city of Ankara in 2011-2012 school year.

The study was designed as a survey research. It is aimed to determine teacher approaches intended to utilization of epic in the tenth grade Turkish Language and Literature course. 256 Literature teachers from the schools were chosen according to “Convenience Sampling” method in 8 counties located in the city of Ankara. Acquired data analyzed using chi square test with SPSS 15.0 packet program and by considering $\alpha = .05$ relevance level. Results showed that it was not found any significant difference in accordance with teacher views, gender, type of school, teacher job seniority and school degree regarding epic texts ($t = .868$, $p > .05$) and use of epic texts upon course textbooks ($t = -.702$, $p > .05$) to tenth grade Turkish Language and Literature.

Keywords: Turkish Literature Education, epic, epic teaching, teacher views.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu.....	1
1.1.1 Problem Cümlesi.....	3
1.1.2 Alt Problemler.....	3
1.2 Araştırmanın Amacı.....	4
1.3 Araştırmanın Önemi.....	4
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5 Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar)	5
1.6 Tanımlar	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Destan	7
2.1.1 Destanların Oluşum Aşamaları.....	10
2.1.2 Türk Destanlarının Tasnifi.....	12

2.1.3 Destanların Eğitimdeki Yeri	16
2.1.4 Orta Öğretim Türk Edebiyatı Öğretim Programlarında Destan Öğretimi ..	25
2.1.5 Onuncu Sınıf Ders Kitaplarında Destan	30
2.1.6 Destanlarla İlgili Yayın ve Araştırmalar	31

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli	36
3.2 Evren ve Örneklem	36
3.3 Deneklerin Sosyo-Demografik Özellikleri	37
3.3.1 Cinsiyet Dağılımı	37
3.3.2 Görev Yapılan Okul Türü	38
3.3.3 Meslekteki Kıdem Dağılımı	39
3.3.4 Öğretmenlerin Edebiyat Dersini Okutma Süreleri	40
3.4 Veri Toplama Araçları	41
3.4.1 Kapsamın Belirlenmesi	42
3.4.2 Konuyla İlgili Literatürün Taranması	43
3.4.3 Anket Formunun Hazırlanması	43
3.4.4 Uzman Görüşlerinin Alınması	43
3.4.5 Pilot Çalışmanın (Ön Uygulamanın) Yapılması	43
3.4.6 Madde Analizinin Yapılması	43
3.4.7 Anket Formuna Son Şeklinin Verilmesi	44
3.5 Verilerin Toplanması	44
3.6 Veri Çözümleme Teknikleri	44
3.6.1 Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)	44
3.6.2 Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)	45

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	46
4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	55
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	66

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar	69
5.2 Öneriler	70
KAYNAKÇA	73

EKLER

EK-1 Araştırma İzin Belgesi.....	77
EK-2 Anket Uygulanacak Elazığ'daki Okulların Listesi.....	78
EK-3 Anket Uygulanacak Ankara'daki Okulların Listesi	79
EK-4 Anket Formu	83

KISALTMALAR LİSTESİ

çev.: Çeviren

ed.: Editör

TDK: Türk Dil Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

S: Standart sapma

Sd: Serbestlik Derecesi

X: Aritmetik Ortalama

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Edebi Ürünlerin Seçimine Yönelik Kriterler	23
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyet Dağılımı.....	37
Tablo 3. Deneklerin Görevli Oldukları Okul Türü	38
Tablo 4. Deneklerin Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdemleri.....	39
Tablo 5. Deneklerin Edebiyat Dersini Okutma Süreleri	40
Tablo 6. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Önermelere Edebiyat Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapları İçeren Frekans ve Yüzde Analizi	47
Tablo 7. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Önermelere Verdikleri Merkezi Eğilim Değerleri.....	51
Tablo 8. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Durumu.....	52
Tablo 9. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri	53
Tablo 10. Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri	53
Tablo 11. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri	54
Tablo12. Edebiyat Dersinin Okutulma Süresine İlişkin 10.Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri	55
Tablo 13. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Edebiyat Öğretmenlerinin Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Önermelere Verdikleri Cevapları İçeren Frekans ve Yüzde Analizi	56
Tablo 14. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Önermelere Verdikleri Öğretmen Görüşleri.....	61
Tablo 15. 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Durumu....	63

Tablo 16. Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri	64
Tablo17. Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri.....	64
Tablo18. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri.....	65
Tablo 19. Öğretmenlerin Edebiyat Dersini Okutma Süresine Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri.....	66

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1. Deneklerin Cinsiyetine İlişkin Dağılımı Grafiği	38
Grafik 2. Deneklerin Görevli Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları Grafiği	39
Grafik3. Deneklerin Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdemlerine İlişkin Dağılımları Grafiği.....	40
Grafik 4. Deneklerin Edebiyat Dersini Okutma Sürelerine İlişkin Dağılımları Grafiği.....	41
Grafik 5. Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Öğretimi Sonucunda Öğrencide Gelişebilecek Becerilere Yönelik Görüşlerin Dağılımı	67

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmayla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Edebiyat; derin hisler uyandıran duygu, düşünce ve hayallerin dil aracılığıyla güzel, etkili bir biçimde belli bir şekil içerisinde sözlü ve yazılı olarak anlatımıdır. Edebiyat ile kültür arasındaki münasebete bakıldığında çok boyutluluktan söz edilebilir. Bir milletin kültürel değerleriyle edebiyatın içinde karşılaşmak olasıdır. Çünkü edebiyatın en belirgin görevlerinden biri de kültür taşıyıcısı olmak ve onu nesillere aktarmaktır. Öğrenciler edebiyatın bu işlevi çerçevesinde doğal olarak kültürel değerlerinin de farkına varmış ve öğrenmiş olacaklardır. Bu aktarım edebiyat sayesinde nesilden nesile devam edecektir. Buradaki en önemli konu ise bu aktarım gerçekleştirilirken doğru planlama, program ve metin seçimleriyle yola çıkılarak amaca en kısa yoldan varabilmektir.

Edebî eserler, ayrıca kişinin estetik beğeniler edinip bu beğenileri diğer sanat dallarıyla ilişkilendirmesini ve yaratıcılığını geliştirmesini de sağlar. Empati kurmanın, tüm dünya kültürleri ve insanlarını tanımanın, ince ruhlu olmanın, ayrıntıları fark edip bu ayrıntıları tasvir etmenin, tüm insanları seven, mutlu ve dürüst bir birey olmanın kişisel kazançları da edebî eserler yoluyla fark edilir. Edebiyat eğitimi, örgün eğitim kurumlarında edebî metin, dil bilgisi, kompozisyon çalışmaları yoluyla o toplumun dilini ve inceliklerini öğretirken, öğrenciye farklı bakış açıları ve zengin bir dünya görüşü sunar. Ayrıca sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, antropoloji, arkeoloji, mitoloji hatta fizik, kimya, biyoloji vb. bütün disiplinlerin çeşitli unsurları -yeri geldiğinde- edebî metinlerde yerini bulur ve bu metinler yoluyla okuyucuya aktarılır. Edebiyat eğitiminin, özellikle yazının icadından önceki dönemlerin geleneklerini, yaşantısını ve kültürel birikimini aktaran “Halk Edebiyatı Eğitimi” başlığı altında ayrıntılı biçimde incelenmesi de eğitim programı çalışmalarına

yansıması bakımından önemlidir. Kişiler arası ilişkiler, kişilerin tabiatla olan ilişkileri, eğlence ve eğitim anlayışları, sağlıkla ilgili kurallar gibi bütün anlayış ve uygulamalar folklorun işlevleri arasındadır (Yılar, 2007: 18).

Bazı dil ve edebiyat eğitimcileri tarafından edebiyat ile dil ve anlatım eğitiminin temel objesinin edebî metinler olduğu belirtilmektedir. Bu bakımdan Türk Edebiyatı ile dil ve anlatım dersinde kullanılan metinler, amaçları gerçekleştirmek için birer araç durumundadır. Bu yüzden, amacı ne olursa olsun, her derste öğretmenler, araç metinlerin tür özellikleri üzerinde durmakta, böylece metnin türü de hedef kitleye kavratılmaya çalışılmaktadır. Bu edebî metinler, öğrencilerin derse karşı ilgisini arttırdığı gibi okuma alışkanlığı kazandırma, konular arasında ilişki kurma ve öğrenileni canlandırma gibi amaçları sağlamada oldukça etkilidir (Tekgöz, 2005: 90). Ayrıca, edebî metinler kullanılarak hem dersler arası aktarım sağlanabilir hem de öğrencinin okuduğunu anlama, analiz etme ve bağ kurma yeterliliği desteklenmiş olur (Öztürk, 2007: 70-78). Her edebî eserde, anlatılmak istenen bir mesaj vardır. Bu mesaj yerine göre tarihî, dinî, ahlâkî, sosyal, ekonomik ve kültürel olabilir.

İşte Türk Edebiyatının ilk ürünlerinden olan destanlar da bu edebî metinler içerisinde; aslından kopmadan toplumun geçirdiği her evreden; değişen coğrafi mekân, kabul edilen yeni din, farklılaşan yaşam tarzı destana da etki eder. Destanlar toplumların ve milletlerin tarihi hakkında aydınlatıcı bilgiler verirler. Ayrıca destanların edebî tür olarak öğretilmesi; millet olma bilinci, zorluklara karşı direnme ve başarıma azmi, birey olmanın sorumlulukları, olağan ve olağanüstülüklerin bir arada kullanılmasının gerekçesi, kültürel zenginliklerimiz, maddi ve manevi kültür unsurlarının kaynakları; ait oldukları milletlerin dilleri, geçim kaynakları, savaş stratejileri, yaşamış oldukları coğrafya, kültürel, teknolojik, siyasal, sosyal ve dinî hayatları hakkında çok önemli bilgiler içermesi; dönemlerinin ruh hayatını duyuş, düşünüş, inanış ve hayal kuruşlarını, güzel sanatlarını, aşk, aile, yurt ve devlet anlayışlarını ortaya koyması öğrencilerin kendi milletine ait olan kültür varlıklarını tanımalarında, kendi geçmişleriyle milletlerin geçmişini özdeşleştirmesinde rol oynaması, destanların ifade ve içeriklerinde barındırdıkları gerçeküstü özellikler nedeniyle, gerçek ile hayal ayrımında eleştirel bir bakış açısı ile incelemeyi sağlaması bakımından büyük önem arz eder.

Yapılan literatür çalışmaları sonunda ülkemizde 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destanların kullanımı ve edebiyat öğretmenlerinin destan kullanımına ilişkin görüşleri ile ilgili bağımsız bir çalışmaya rastlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmada 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan kullanımına dayalı edebiyat öğretiminin önemi ve edebiyat öğretmenlerinin destan kullanımına ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Destanların kullanımı konusunda, eğitim alanında yeteri kadar çalışma yapılmadığı görülmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi içinde destan öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt Problemler

1. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşleri; öğretmenin
 - a. cinsiyetine,
 - b. hâlen görev yaptığı okul türüne,
 - c. öğretmenlik mesleğindeki kıdemine,
 - d. en son mezun olduğu okula,
 - e. kaç yıldır bu dersi okuttuğuna göre farklılık göstermekte midir?
2. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyat öğretmenlerinin destan metinlerinin kullanımına ilişkin görüşleri; öğretmenin
 - a. cinsiyetine,
 - b. hâlen görev yaptığı okul türüne,
 - c. öğretmenlik mesleğindeki kıdemine,
 - d. en son mezun olduğu okula,
 - e. kaç yıldır bu dersi okuttuğuna göre farklılık göstermekte midir?
3. Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretimi sonucunda öğrencide hangi beceriler gelişecektir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; destanların dil, edebiyat ve sanat açısından önemini vurgulamak, 2011-2012 öğretim yılında Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde 8 merkez ilçede bulunan ortaöğretim okulunda görevli Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin lise ders kitaplarında destan öğretimine nasıl yer verildiğine dair görüşlerini eleştirel bir bakışla tespit etmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Edebiyat eğitimi ve öğretimi sürecinde öğrencinin kendini gerçekleştirme, başkalarıyla iletişim kurabilme, kendisini ifade edebilme gibi yeterliliklere sahip olması hedef alınmaktadır. Ders programlarının niteliği de bu amaçları gerçekleştirme doğrultusunda düzenlenmektedir ve bir ülkenin eğitim sürecinin başarıya ulaşmasında büyük öneme sahiptir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2011 Dil ve Anlatım programında yer alan “*anlatım türlerinin özelliklerini kavratmak*” genel amacında, metinde kendi içinde bütünlüğü olan anlatım birimleri söz konusu edilmiş, belli bir düzen içinde bir araya gelerek metin türlerini oluşturan bu birimlerin özelliklerini ve işlevlerini kavramadan metinleri incelemenin, anlamının ve değerlendirmenin son derece güç olduğu vurgulanmıştır. Bu anlatım türlerinden biri de destanlardır. Bu nedenle çalışmada;

- 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin ne olduğu konusunda araştırmacılara ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine ışık tutabileceği,
- Öğretim programlarına bağlı olarak yazılan ders kitaplarında destanlara yer verme ve işlenişi konusunda rehberlik yapabileceği,
- Destanlarla ilgili araştırma yapacak olan her alandan araştırmacıya kuramsal bilgi bağlamında fikir verebileceği,

- Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin konuya ilişkin görüşleri, edebiyat öğretim programlarını hazırlayan ve geliştiren Talim ve Terbiye Kurulu Program Geliştirme Komisyonunca kullanılabileceği,
- Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenler için hazırladığı öğretmen el kitaplarına kaynak teşkil edebileceği belirtilmektedir.

Ayrıca bugüne kadar bu konuyla ilgili çalışmanın yapılmamasından dolayı bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı ve alandaki boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir. Yine bu araştırma, diğer yapılacak olan çalışmalara da zemin hazırlayacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2011-2012 öğretim yılı Ankara ve Elazığ illerinde bulunan ve uygun örnekleme yöntemine göre seçilen liselerin 10. sınıf edebiyat öğretmenleriyle sınırlıdır.
2. Araştırma ders öğretmenlerinin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya çıkarıcı anket soruları ile sınırlıdır.
3. Lise 10. sınıf edebiyat öğretmenlerinin derslerinde okuttukları Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan metinleriyle sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Sayıltıları (Varsayımlar)

Araştırma aşağıdaki sayıltılar (varsayımlar) üzerine kurulmuştur.

1. Araştırmanın yürütüldüğü çalışma grubunun, araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini sağlayacak büyüklükte olduğu varsayılmaktadır.
2. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ölçekleri uygulama sırasında anket sorularına verecekleri cevapların gerçeği yansıtacağı düşünülmektedir.
3. Araştırmada kullanılacak anket sorularının oluşturulmasında başvuru uzman görüşlerinin yeterli olduğu düşünülmektedir.
4. Örneklem grubunun, anketi içtenlikle yanıtladığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Destan: “1. Tarih öncesi tanrı, tanrıça, yarı tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope. 2. Bir kahramanlık hikâyesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde ölçüsü on bir hece olan halk şiiri. 3. Çağdaş Türk Edebiyatında biçim ve içerik yönünden geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri” (TDK, 2005: 510).

“1.Destan, epope, hikâye, masal. 2. Şöhret, ün.” (Develioğlu 1970: 201).

Görüş: Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı veya bireyin belli bir konudaki bakış açısı ve anlayış biçimidir (TDK, 2005: 878).

İçerik Analizi: Verileri açıklayabilecek kavram ilişkilere ulaşmak amacıyla verilerin kodlanması, kavramsallaştırılması ve temaların saptanması (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 174).

Kaynak: Bir şeyin çıktığı yer, menşe (TDK, 2005:1118).

Öğretmen: Mesleği bir bilim dalını bir sanatı veya teknik bilgileri öğretmek olan kimse, muallim, muallime (TDK, 1998: 1720).

Resmî ya da özel bir eğitim kurumunda çocukların, gençlerin ya da yetişkinlerin istenilen öğrenme yaşantıları kazanmalarına kılavuzluk etmek ve yön vermekle görevlendirilmiş kimse. Bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği öğrenimi bitirerek ya da yeterlikleri kazanarak öğretmenlik yapma yetkisini elde etmiş olan kimse (TDK, 2005).

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmamızın bu bölümünde destanın tanımı, oluşum aşamaları, Türk destanlarının tasnifi, destanların eğitim ve lise edebiyat programlarındaki yeri, orta öğretim kurumlarında (ders kitapları vb.) kullanımına ilişkin bilgiler verilmekte ve konuyla ilgili araştırmalar tanıtılmaktadır.

2.1. Destan

Düşünce ve sanat yaşamına kaynaklık eden, geçmişi aydınlatan destanlar edebiyat için büyük öneme sahiptir.

Destanlara sadece tarih kaynağıymış gibi bakmak doğru değildir. Temelleri tarihe dayanır, en büyük ilham kaynağı tarihtir; yaratıcısı insandır ve bir halk edebiyatı ürünüdür. Destanlar geçmişle ilgili merak ettiğimiz birçok konuya vâkıftır. Geçmişteki halk kitlelerinin yaşamları, inançları, yaşadıkları yerlerdeki coğrafya ve bu coğrafyanın yaşamlarındaki etkileri gibi birçok durum, bu durumlar karşısındaki his ve fikirleri destanlarda yer almaktadır. Nihad Sami Banarlı, destanları şu şekilde açıklamaktadır: *“Destanlar halk şairleri tarafından, sazlarla birlikte söylenir bir sözlü edebiyat verimidir ki, aydınlar tarafından yazılan tarihler yanında ve tarihî olaylar karşısında halk kitlelerinin duygu ve düşüncelerini aksettirirler. Bir başka söyleyişle, destanlar halk gözüyle görülen, halk ruhuyla duyulan ve halk hayalinde masallaştırılan tarihlerdir.*

Destanların, hele mitosların (Tarihten önceki çağlarda tanrılar veya tanrılaştırılmış insanlar hakkında söylenerek zamanla inanış haline getirilen efsaneye mitos (mythos) denir. Bu kelimenin aslı Yunancadır. Bir milletin mitoslarının tümüne de o milletin mitolojisi denir.) fikir ve sanat hayatına kaynak oluşları daha ehemmiyetlidir (Banarlı, 1971: 7-8).”

Dilimize Farsçadan geçtiği bilinmekte olan destan kelimesinin aslı “dâstân” dır. Bu kelime “efsane, mesel, hikâyet-i güzesteğân” anlamına gelir. Bu kelime Batı’da da farklı sözlerle ifade edilmiştir. Jules Theodore Zenker, destana “*histoire, fable, conte*” derken, F. Steingass da “*history, theme, fable, romance, tale, story, news*” diye anlam vermiştir. Fransızca; destan kavramı *epopée, legende* kelimeleriyle karşılanmıştır. Lügatlerde “*hikâye, efsane, masal, epos*” anlamı verilen destanı muhtelif Türk kavimleri de farklı kelimelerle ifade etmişlerdir. Yakutlar (Sahalar), kahramanlık şiirlerine ve hayat hikâyelerine *olongho, olongo*; Kuman, Kırım ve Çağatay Türkleri *irtegi* (hikâye, kıssa, destan, eski söz) sözünü kullanırlar. Altaylar destan terimini *kay çörçök* veya *kaylap aydar çörçök*, Hakaslar *alıptıg nımah* veya *çon nımah*, Şorlar da *kay şörçek* sözleriyle karşılarlar. Kırgız Türkleri kahramanlık destanına *comok, çööcomok*, bunu anlatanlara da *comokçu* derler. “*Sab, saw*” sözü de hikâye, kıssa anlamında kullanılmıştır.

Eski Yunancada ve Batı dillerinde, “Türkçedeki kahramanlık temalı ve olağanüstü motifli halk anlatıları olan ‘destan’ terimine karşılık, çok yaygın olarak ‘*epique, epopée, epos, epic, legende*’ gibi terimlerinin kullanıldığını görüyoruz. Türkçenin uzun yüzyıllar boyunca yakın temasta olduğu Arapçada ‘*el-sra*’, ‘*el-kada*’ epik şiir anlamında, ‘*el-şîir al malhama*’ ise, epik şiir tarzı anlamına gelirken ‘destan’ kelimesini Türkçeye veren Farsçada ‘*himsi*’ terimi kullanılmaktadır.

İngilizce’de, “*epic*”, “*epos*” ve “*epopee*” terimleri genel anlamda epik şiir tarzı anlamlarına gelmektedir. İngilizce’de tek başına “*epic*” ise, bir folklor terimi olarak “halka ait kahramanlık anlatısı olarak tanımlanmaktadır. İspanyolca’da “destan’a karşılık olarak “*romancero*”, “*cantar*”, ve “*epopeya*” terimleri kullanılırken, Almanca’da “*epos*”, “*heldenlied*”, “*heldenepos*”, “*heldensaga*”, İtalya’da “*epica*”, “*canzone di gesta*”, Portekizce’de “*epopéia*”, “*romanceiro*”, “*poesia épica*”, Rusça’da ise, “*pos*” “*popeja*” veya “*byliny*” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir (Oğuz 2004:6).

Destan, kelimesi günümüzde Azerbaycan Türkçesi, Başkurt Türkçesi, Kazak Türkçesi, Tatar Türkçesi ve Uygur Türkçesinde *dastan*; Özbek Türkçesinde *dâstân*, Türkmen Türkçesinde *dessân*, Türkiye Türkçesinde *destan* şeklinde olmak üzere belli başlı Türk lehçelerinde yaşamaktadır. Destan kelimesinin epik destan (epic) veya epopé anlamında kullanılmaya başlanması ise 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarından

itibaren Rıza Nur ve M. Fuad Köprülü ile Zeki Velidi Togan'ın çalışmalarıyla ortaya çıkar. Türk dünyasında güncel ve tarihsel bağlamlarda, yukarıda işaret edilen söyleniş çeşitlenmeleriyle destan sözcüğünün yanında, Türk boylarınca *alıptıĝ nımax, comok, cır, jır, batırlar cırı, maadırlıĝ tool, kahramandık epos, kay çörçök, olongho, ölöng, alıptıh nımah, boy, epos, postık jırlar, köne epos hatta ırtegi* veya *batırlık ırtegi* gibi pek çok kelimeler de epik destan terimi karşılığında kullanılmaktadır (Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, 2003: 136).

Bazı araştırmacılar destanı tanımlarken veya anlamlandırırken konuya kısmen farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Şemsettin Sami, “1. Hikâye, masal, sergüzeşt, 2. Bir vak’a veya hâli hikâye eden âmiyane manzume.” şeklinde tanımlamaktadır.

Bundan başka; Muallim Naci, “Kıssa, hikâye, masal, hile, tezvîr.”;

H. Kâzım Kadri, “Kıssa, hikâye, masal, manzum hikâye”;

Faruk K. Timurtaş, “Tarihî, fakat efsaneleşmiş kahramanlık vak’alarını ve bunları yapanları anlatan; yani tarihî kahramanları ve onların maceralarını terennüm eden manzum hikâyelerdir.”;

Nihad Sami Banarlı, “Milletlerin din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarının manzum hikâyeleridir.”;

Ali Öztürk, “Millî iradeyi yaşama mantığı içinde ayakta tutan siyasî bir mücadelenin direnme gücünü ifade eden edebî bir türdür.” şeklinde tanımladıkları tespit edilmiştir.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi’nde (1982) destan için “Büyük olağanüstü toplum ve kahramanlık olaylarını manzum ve uzun olarak anlatan edebiyat türüdür.” tanımlaması kullanılmaktadır.

Ercilasun, destanı; toplu yaratıcılığın doruğu, bir milletin kendi oluşumuna, hayat tarzına, diline ve hayal gücüne ait estetik zenginliklerin yüzyılların süzgecinden geçerek

yoğunlaştığı tür olma niteliğiyle “edebî türlerin padişahı” olarak kabul etmektedir (Sakaoğlu, 1998: 5).

Kabaklı (1994: 36) destanı, milletlerin hayatında büyük yankılar bırakmış tarih olaylarının çağdan çağa değişmiş, ülküleşmiş ve sayısız hayal unsurları katılarak tanımsız hale gelmiş, uzun manzum hikâyesi olarak tanımlar.

Metin Ekici (2006: 81-109), “*Epik Dönem Destan*” adlı çalışmasında destanı şöyle açıklar: “*Bir millet veya toplumun hayatında derin bir iz bırakmış olaylardan kaynaklanıp; çoğunlukla manzum, bazen de manzum-mensur karışık; birden fazla olayın aktarımına izin veren genişlikte; usta bir anlatıcı tarafından veyahut da ustalardan öğrendiğini aktaran bir çırak tarafından, bir dinleyici kitlesi önünde bir müzik aleti eşliğinde ya da bir melodiyle anlatılan; sözlü olarak anlatılanlarından bazıları yazıya geçirilmiş; bir milleti veya toplumu sonuçları bakımından ilgilendiren bir kahramanlık konusuna sahip; dinlendiğinde veya okunduğunda milli değerleri şahsi değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü veya yazılı edebî yaratmadır.*”

Ferid Devellioğlu sözlüğünde destana şu şekilde yer vermiştir : “Dâstân: 1-destan, epepe, hikâye, masal. 2-şöhret, ün.” (Devellioğlu, 2001: 168).

2.1.1. Destanların Oluşum Aşamaları

Her milletin destanı yoktur. Bazı milletler destan edebiyatına *epopée artificielle* denilen yapma destanlarla katılmışlardır. Değişik Avrupa milletlerine mensup fikir ve sanat adamlarının da birçoğu ilhamlarını eski Yunan, Latin ve Şark milletlerinin destanlarından veya mitolojilerinden almışlardır. Çünkü bir milletin destanı, hele tabiî (*epopée naturelle*) ve millî destanı olabilmesi için o milletin tarihinde şöyle şartlar bulunması gerekir:

1. Millet, halk hayatının efsaneler yaratmaya elverişli bulunduğu, en eski ve iptidai devirlerde yaşamış olmalıdır.
2. O milletin tarihinde unutulmaz tabiat olayları, büyük savaşlar, göçler, istilalar, yeni coğrafyalarda vatan kuruluşlar gibi halk hayat ve hafızasını nesillerce meşgul edecek hadiseler bulunmalıdır (Banarlı, 1971: 7-8).

Oğuzkan, Banarlı'nın tespitleriyle ortak görüşlere sahiptir: “Destanların kaynağı doğa olayları, büyük savaşlar veya kimi kahramanlar arasında geçen amansız mücadelelerdir. Örneğin; “İliada Destanı”nı doğuran Troia savaşları, “*Göç Destanı*”nı meydana getiren Orta Asya’daki içdenizin kurumasıdır. “*Oğuz Destanı*”nın konusu Oğuz Kağan’ın hayatı ve savaşlarıdır.” (Oğuzkan, 2006: 70).

Destanlar tarih boyunca milletlerin halk şairleri tarafından, gerek dil gerek nazım yapısı bakımından, önce iptidai terennümler halinde söylendi. Destan devrinin diğer şiirleriyle birlikte, yazı olmadığı için bir sözlü edebiyat geleneği meydana getirerek gelişti.

Destan türküleri, halk arasında yayılıp söylenirken yeni ilavelerle zenginleşip büyüyerek bir tek şairin değil, bütün bir milletin ortak eseri haline girdi. Her yeni ağız, her yeni hayal, bu destanlara yalnız vak’a olarak değil, dil ve söyleyiş bakımından da gittikçe güzelleşen parçalar da katıyordu (Banarlı 1971: 7-8).

Ahmet Zeki Valîdî (Togan)’nın destanın oluşum aşamaları konusundaki görüşlerini şöyle özetleyebiliriz (Togan, 1931: 4-5; AKT: Yıldız, 2009: 10):

1. Destan tertip etmeye meyilli milletlerin muhtelif devirlerde maceralı bir hayat yaşaması gerekir. Bu olaylar ozan tarafından şiir şeklinde söylenir. Halkın hafızasında en çok yer edinen kahramanlar bütün olayları kendi içine alır.
2. Millet son bir macera-olay yaşar. O zamana kadar söylenmiş olan destan nüveleri bu son yaşanan olayın ve ön plana çıkan kahramanın etrafında birleştirilir.
3. Bu maceralar yaşandığı sırada toplumun belli bir kısmı öyle bir seviyeye gelir ki onların içinden çıkan bir kişi belirmeye başlayan bu destanı belli bir plan dâhilinde tertip ve tanzim ederek onu yazılı bir hâle getirir.

Destanlar ile ilgili çalışmalar da göstermektedir ki, Oğuz’un (2004: 7) görüşüne göre bu destanın oluşum safha ve şartları beş ana başlık altında toplanabilir:

1. Destan Devri: Bir destanın yaratılabilmesi için destanı yaratacak toplumun “destan devri” olarak adlandırabileceğimiz bir dönemde yaşaması gerekir. Bu dönem mitoloji unsurlarının toplum hayatında etkisini kuvvetle sürdürdüğü, “alp tipi”nin toplum hayatını yönlendirdiği bir dönemdir.
2. Sözlü Gelenek: Bir toplumun destan yaratabilmesi için kültür ve edebiyat verimlerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı sözlü gelenek ortamına sahip olması gerekir.

3. Vak'a: Toplumu derinden etkileyen ve destanın oluşumuna imkan veren bir çekirdek olayın ortaya çıkması gerekir. Toplumu derinden etkileyen bu olay, bir başarı veya bir felaket olabileceği gibi, öteki kültürlerden ödünçlenmiş bir konu veya ozanlar tarafından iyi kurgulanmış bir çekirdek anlatı da olabilir.

4. Ozan: Hangi nedenle olursa olsun toplum üzerinde etki bırakan ve kuşaktan kuşağa anlatılmaya başlanan bu olayın öncelikle bir ozan tarafından bir edebiyat ürününe dönüştürülmesi gerekir. Yani bir icracı ozan tarafından konu destanlaştırılmalı ve diğer ozanlar tarafından da kuşaklar boyunca anlatımı sürdürülmelidir.

5. Tespit: Toplum destan devrini tamamlamadan sözlü gelenek ortamında yaşayan bu metin yazıya geçirilmez. Destan devrini tamamlayan toplumlardan tespit edilen metinler destan özelliğini yitirecektir. XV. Yüzyılda yazıya geçirilen Dede Korkut Kitabı'nın XX. Yüzyılda derlenen kimi boylarının hikaye (Bamsı Beyrek Boyu), kimilerinin ise masal (Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegözü Öldürdüğü Boy) özelliği kazandığı dikkate alınırsa "tespit zamanı"nın ne derece önemli olduğu görülür.

Bütün anlatılanlardan yola çıkarak destanın teşekkül aşamaları Ahmet Kabaklı'nın şu tespitleriyle özetleyebiliriz: Ahmet Kabaklı, destanın oluşumunu üç safhada gerçekleştiğini belirtir. Birinci safhada halk muhayyilesinde iz bırakmış bir tarih olayı ve o mucizeli olayı yarattığına inanılan kahramanların bulunması gerekir. İkinci safhada ozanlar, motifler ve şairane hayal güçlerini de katarak sazla türkü halinde söylerler. Üçüncü safha, bir büyük destan şairinin çıkması, bu türlü ozanların söylediği parçaları derleyip toplayıp sıraya koyması ihtişamlı, yeni büyük bir üslupla terennüm etmesi safhasıdır (Kabaklı, 1994: 37).

Destan kelimesi İslâmî kültürün etkisiyle divan, halk ve yeni edebiyatımızda pek çok türe âlem olmuştur (Kaya, 2007:218).

2.1.2. Türk Destanlarının Tasnifi

Türk destanları hakkında yapılan birçok araştırmada, destanların genellikle "İslâm öncesi ve İslâm sonrası" başlıkları altında kronolojik sıralamaya göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu tasniflere eleştirel olarak bakıldığında ise eldeki destan metinleri ve hâlen yaşamakta olup da destan geleneğini devam ettiren çeşitli Türk boyları da düşünüldüğünde aslında bu tasniflerin çok yeterli olmadığı görülmektedir. Destanları bu bakış açısıyla değerlendiren Ekici, "*Epik Destanlar*" adlı eserinde İslâm öncesi ve sonrası

bir tasnif yerine Türk boyunu esas alan ve Türk boyları arasında ortak olan destanlara göre genel bir tasnif yapılmasının yerinde olacağını belirtmiştir. Buna göre Ekici,

“1. *Türk boyları arasında ortak olarak sahiplenilen ve bilinen destanlar; Oğuz Kağan ve Dede Korkut, Alpamış Destanı, Köroğlu Destanı gibi yaratmalar ortak Türk destanları olarak değerlendirilirken,*

2. *Sadece bir Türk boyu tarafından sahiplenilen (bilinen) Türk destanları; Manas Destanı, Kırk Kız Destanı, Ötegen Batır Destanı, Battal Gazi Destanı gibi destanları da belli Türk boylarına ait destanlar olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.*” tespitinde bulunmuştur.

Konuları bakımından Türk destanlarını “kahramanlık ve aşk konulu” olarak tasnif etmenin de mümkün olabileceğini belirten Ekici (2006), bu tasnifin sınırlılıklarını ve yetersizliğini şöyle açıklamaktadır:

“...böylesi bir tasnif yapabilmek için bütün Türk destanlarının metinlerini incelemek ve bir konu dizini oluşturmak gerekir. Bu dizin elde olmadan hangi destanını kahramanlık veya hangi destanın aşk konulu olduğunu genellemelerle sınırlandırmak uygun değildir. Yine bazı destanların içerik özelliklerinde bulunan çeşitli tarihsel olgu veya karakter özelliklerinden hareketle destanları “arkaik”, “tarihî” veya “yeni” gibi tasniflere tabi tutmak yersiz ve gereksizdir. Her ne kadar bazı destanlar konularını aldıkları tarihi olay ve kişileri çok açık bir şekilde gösterebilirler bile, çoğu destan içinde yeni ve eski pek çok unsur bulunabilir. Bu durumda yapılan tasnifin tutarlılığı tartışma konusu olacaktır (Ekici, 2006: 108).

Destanlar alışılmışlıktan farklı olanla gerçeği, inanılması güç olgularla tarihi birbiriyle kaynaştırarak kahramanlık tabir edilen olayları, kimi zaman da bazı büyük toplumsal olayları manzum olarak dillendiren ürünlerdir. Destanların oluşumları sözlü gelenekle başlar, nesiller arası geçişlerde değişir hatta yaratıcısı olan toplumla tarihsel süreç içinde kaybolduğu bile görülmüştür. Bu gibi durumlarda destan metninin zor topladığı bilinmektedir.”

Artun (2011) *Türk Edebiyatına Giriş* adlı eserinde Türk destanlarının tasnifiyle ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Büyük destanın yaratılış bölümü, Radloff tarafından 19. Yüzyılda Altay Türkleri arasından derlenmiştir. Altay Türkleri eski Türk Diline bağılı oldukları için destanın çok geç tarihte derlenmesine rağmen, yaratılışla ilgili en eski Türk inançlarını yansıttığı düşünülmektedir.”... “İslâmiyet Öncesi Türk Edebiyatının en önemli ürünü olan Türk destanları şu şekilde gruplandırılabilir:

A. Altay Destanları

1. Yaratılış Destanları (Mitler)
2. Ural-Batur Destanı
3. Maaday Kara Destanı

B. Saka Destanları

1. Alp Er Tunga Destanı
2. Şu Destanı

C. Hun-Oğuz Destanı

D. Göktürk Destanları

1. Bozkurt Destanı
2. Ergenekon Destanı
3. Köroğlu Destanı

E. Siyenpi Destanı

F. Uygur Destanları

1. Türeyiş Destanı
2. Mani Dininin Kabulü Parçası
3. Göç Destanı

Türk destanlarından Saka bölümü, Alp Er Tunga ve Şu adlı iki büyük hakanın hayatlarını efsanevi motiflerle anlatmaktadır. Alp Er Tunga, M.Ö. 7. yüzyılda yaşamış, bütün Orta Asya'yı, Kafkasya'yı, Anadolu'yu, Suriye ve Mısır'ı fethetmiş ünlü Saka hükümdarıdır. Adı Asur kaynaklarında Maduva; Heradot'ta Madyes; İran ve İslâm kaynaklarında Efrasiyab olarak geçmektedir. Hayatı etrafında oluşan destan günümüze kadar ulaşamamıştır. Günümüze gelen tek metin “Alp Er Tunga Sagusu” dur. Ancak ünlü

İran destanı Şehname’de o günkü Türk kavimleri arasında yaşayan Alp Er Tunga destanından yararlanıldığı düşünülmektedir.

Şu Destanı M.Ö. 330-320 yıllarına aittir. Türklerin başındaki Şu adlı hükümdarla Makedonyalı İskender’in çarpışmalarını ve Türklerin doğuya çekilmelerini anlatır.

Oğuz Kağan Destanı, Al Er Tunga’dan izler taşımakla birlikte M.Ö. 209-174 yıllarında yaşamış büyük Türk hükümdarı Mete’nin hayatını anlatmaktadır. Bu destan hakkında 16. yüzyılda tespit edilen çok kısa Uygurca metinle iki İslâmi kaynaktan alınan rivayetler bugüne ulaşmıştır.

Siyenpi Destanı, 2. yüzyılda yaşamış olan Siyenpi hükümdarının olağanüstü motiflerle bezenmiş hayatını anlatır. Köktürk Destanı Köktürk’lerin türeyiş ve çoğalmalarıyla ilgilidir. Aynı destanın birbirinden çok farklı iki şekli Çin kaynaklarında Bozkurt Destanı, Ebulgazi Bahadır Han’da ise Ergenekon Destanı olarak geçmektedir. Uygur Destanı “Türeyiş” ve “Göç” olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır. Çin ve İran kaynaklarında bulunan bu iki parça birbirini tamamlamaktadır. Bütün olarak destan, Uygurların bir bozkurttan türeyişlerini ve Ötüken bölgesinden Tarım havzasına göç etmelerini anlatır. Uygur Türklerinin Mani ve Buda dinlerine girişlerinin anlatıldığı küçük manzum parçalar da bu destanın bazı bölümlerini oluşturur (İslam, Öztürk, 1990: 19, AKT: Artun, 2011: 25-27).

M. Fuat Köprülü, Türk destanlarını hem coğrafi sahalara göre hem de tarihî ve kavmî dairelere göre sınıflandırmıştır. Köprülü’nün coğrafi sahalara göre sınıflandırması şöyledir:

- 1) “Altay-Yenisey” sahasında meydana gelen ürünler:
- 2) “Bozkırlar” sahasında meydana gelen ürünler
- 3) “Tarım-Sır-Derya” sahası

Köprülü, Türk destanlarını tarihî ve kavmî dairelere göre şöyle tasnif etmiştir:

- 1) “Eski Türk” ya da “Hiyung-Nu” dairesi
- 2) “Gök Türk” ya da “Tu-kiie” dairesi
- 3) “Uygur” dairesi

Sınıflandırmadan da anlaşılacağı gibi Köprülü, Türk destanlarını,

a) “Usturevî” (Kozmogonik)

b) “Tarihî-Menkabevî

destanlar başlığı altında toplamaktadır. Köprülü ayrıca, “Cengiznâme”, “Seyyid Battal Gazi”, “Danişmednâme”, “Timurnâme”, “Edigenâme” gibi destani metinleri, İslâmî dönemde teşekkül eden kavmî ve dinî destanlar içerisine dahil etmektedir (Oğuz ve diğerleri, 2008: 149-150).

Özkul Çobanoğlu’nun (2003: 48-54) şu sınıflandırması ise son dönemde yapılan çalışmalara örnek olarak verilebilir:

- Eski Destanlar: “Alp Er Tunga Destanı”, “Şu Destanı”, “Oğuz Kağan Destanı”, vd.
- Yeni Destanlar
- Arkaik Unsurları Taşıyan Destanlar: “Altın Arığ Destanı”, “Yaratılış Destanı”, “Maaday Kara Destanı”, “Ural Batır Destanı”, “Alıp Manaş Destanı”, vd.
- Kahramanlık Destanları: “Manas Destanı”, “Köroğlu Destanı”, “Kambar Batır Destanı”, “Kobılandı Batır Destanı”, vd.
- Tarihî Destanlar: “Battal Gazi Destanı”, “Danişmend Gazi Destanı”, “Hamzaname Destanı”, “Timur Destanı”, vd.

2.1.3. Destanların Eğitimdeki Yeri

Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri için insanları etkilemektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtır ve benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hünerler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güven altına almaktır. Kısacası eğitimden beklenen üç esas, dünü tanıtmak, bugünü kavratmak ve yarına hazırlamaktır.

Edebiyat ve eğitim arasında sıkı bir bağ vardır. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan ve “terbiye = eğitim” anlamına gelen “edeb” kelimesi de bunu açıkça gösterir. Edebiyatın da eğitimin de konusu insandır (Kavcar 1982:1). Edebî eserlerin büyük bölümü, insanları çeşitli bakımlardan eğitmek amacıyla yazılmıştır. Edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısacası, edebî eserler hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir (Kavcar, 1982: 7). Bu anlamda destan ve mitolojilerde sergilenen tutum ve davranışlar, kişilerin toplumla olan ilişkilerinde, ihtiyaç ve sorumluluklarının aydınlanmasında ve eğitim alanında en iyi rehberdir. Devlet yöneticileri ile halkın ilişkisi, yöneticilerin adalet ve birlikteliği ilk edinmesi, toplumun kendi içindeki sosyal düzeninde adalet, hoşgörü, sadakat, saygı ve fedakârlık gibi kavramları her şeyin üzerinde tutması karşımıza çıkan unsurlar arasındadır. Bu anlamda Türk milletinin karakterini oluşturan manevi unsurların tümü eğitimde, dolayısıyla da bireylerin sosyalleşmesinde Türk destan ve mitolojilerinde model olarak bulmak, hissedebilmek mümkündür. Sosyal hayatta bireylere örnek oluşturan bu tutum ve davranışların ortaya çıkmasında en büyük hazine “Türk Töresi”dir. Ziya Gökalp “El bırakılır, töre bırakılmaz.” (Gökalp 1976: 13) sözüyle Türklerin yaşama ve kabuller dünyasını dile getirmektedir. Bu sözle ataların adetlerine en üst düzeyde uymanın gerekliliği ifade edilirken, bu başka bir deyişle “Devlet yahut ülke terk edilebilir, ama kültür terk edilmez.” anlamına gelmektedir. Törenin, yani Türk’ün topluma ilişkin yaşama kurallarının temel taşı olduğu Türk destan ve mitolojilerine göz attığımızda, Türk kültür tarihinin sosyal hayatta bireylere ve topluma örnek teşkil edecek davranış ve tutumları içinde barındırması açısından ne kadar güçlü ve derin köklere sahip olduğunu görürüz.

Millî destanlarının dışında dünya destanlarını da okuyan öğrenciler kültürel farklılık klişelerinden, ön yargılardan kurtularak evrensel insanlık anlayışına, başkalarını değerlendirme olanaklarına sahip olurlar. Destanların ortak yapılarının çözümlenmesi, kimi toplumların teknoloji bakımından ilkel olmalarına rağmen zihinsel olarak geri olmadıklarını gösterir. Destanlar, insanları birleştiren ortak konulara ilişkin farklı yaşam biçimlerini yansıtır. Destan okuyucusu kültürler arası farklılıkların ayırdına varırken bireyin sosyal

gruba mensubiyetini sağlayan ortak kabuller dünyasını değerlendirme fırsatına da erişir. Bir millet, onu ayakta tutan değerleri birleştiren destanları okuyarak zor durumlarda kenetlenir, güçlükleri birlik ve beraberlikle aşma yoluna girer. Bu bağlamda gençlerin, destanları bilinçli bir şekilde okumaları, verilen mesajları anlamaları sağlanmalıdır (Yakar, 2011: 14-17).

“Destanlar sadece geçmiş i yansıtan bir ayna değil, aynı zamanda geçmiş ile gelecek arasında kurulmuş ve her basamağı belli bir dönemin hatıralarıyla süslenmiş bir sanat merdiveni olarak da görülebilir.” diyen Türkmen (Reichl, 2002: V-VI) sözlerine şöyle devam eder: *“Bu merdivenlerden çağımıza doğru çıkıldığında, onun basamaklarının Türkiye coğrafyası kadar genişlediği, aşağıya doğru inildiğinde ise çağdaş Türk boylarından başlayıp Türk kültür birliğinin yaşandığı dönemlere kadar derinleştiği görülür.”* . Buradan hareketle, öğrencilerde sanatsal bir bakış kazandırması açısından da destanların önemli görevler üstendiği söylenebilir.

Destanlar ait oldukları toplumların sosyal psikolojilerini yansıtır. Toplumsal bilinçaltını saf ve yalın bir biçimde ortaya çıkararak, tarih boyunca toplumun yaşadığı duygusal süreci de işlemiş olur (Yalçın ve Aytaş, 2005: 96). Destan okuyan bir genç, milletin geçmiş ve bugündeki duygu durumlarını karşılaştırarak, çözümlemeler yapabilir.

Duru ve sade bir dille yazılan destanlar, ana dili öğretiminde kullanılabilecek temel metinlerdendir. Destanların dili, dillerin zengin ve özel bir bölümünü oluşturur. Destan dili, kendine has anlatma kaidesi, mekân ve zaman boyutuna sahip destan dünyasının bir yansımasıdır. Olağanüstü kişilerin, olayların ve savaş sahnelerinin tasvirinde coşkulu, heyecanlı bir anlatım vardır. Sözlü edebiyatın bir ürünü olmaları itibarıyla üslupları akıcıdır. Kimi zaman argo ve cinsellik içeren ifadelerle rastlansa da bu ifadeler, zaten gündelik dilde sıkça kullanılagelen ifadelerdir. Ayrıca deyimlerin, atasözlerinin en güzelleri de destanlarda yerini bulur. Yabancı kelimelere nadiren rastlanan destanlar, dilcilerin de sıkça başvurduğu kaynaklardan olmuşlardır. Örneğin; Kâşgarlı Mahmud, Alp Ertonga destanının ağıt kısmını oluşturan parçasını bazı kelimelerin açıklamalarında kullanmıştır. Kişisel değerler sisteminin fark edildiği, vefa, cömertlik, sadakat, hak, adalet, hayvan

sevgisi, gibi sosyal değerlerin önemsendiği ergenlik dönemi ve sonraki gençlik dönemi yıllarında ahlaki, toplumsal değerlerin teorik biçimde, baskıcı bir tutumla verilmesi pedagojik açıdan doğru değildir. Değerler yaşanarak kimlik boyutuna gelir. Geleneksel bakış açısının dışında sadece ahlaki, dinî, ideolojik unsurları değil teknoloji, bilim, hukuk, ekonomi gibi birçok hayata dair alanı kapsayan değerler sisteminin temelinde insanın biyolojik, psikolojik ve toplumsal varoluşu yatmaktadır. Toplumun sosyal ve psikolojik yapısı destanlara yansır ve bu yönleriyle de sosyal tarihe kaynaklık eder. Gençlere kendisinin ve ait olduğu toplumun biyolojik, psikolojik varoluşunu anlatacak, entelektüel gelişimlerini destekleyecek, milletin bilinçaltını, duyarlılıklarını, ülkülerini anlatacak olan destanlar, hedeflenenin dışında çok boyutlu pedagojik faydalar sağlayacaktır. Hem kendi kültürüne ait destan metinlerini hem de başka kültürlerin destan metinlerini okuyan öğrenci, kendi kültürünün mitlerinin doğuşunu, mitolojik öğelerin oluşma sebeplerini ve önemini karşılaştırma imkânına erişecektir. Ayrıca destanın ait olduğu dönemin değerlerini ve beğenilerini zihninde olgunlaştırmaya, bu destanların günümüz edebiyatına yansımalarını fark etmeye başlayacaktır (Yakar, 2011: 14-17).

Destanlar, milletlerin hayatında büyük etkiler yaratan tarihî olayların edebî bir dille nesilden nesile aktarılması, olağanüstü olay ve kahramanlarla bezenerek ölümsüzleştirilmesine dayanan halk edebiyatı ürünleridir. Destanların öğretiminin diğer edebî türlerin öğretimine göre millî benliğin, kültürel yaşantının, toplumun yaşam şeklinin ve ideallerinin aktarılması bakımından daha fazla önem arz ettiğini düşünmekteyiz. Bu öneme rağmen destanların öğretiminde daha fazla sorun yaşanmaktadır. Sorunun en önemli nedenleri arasında; zamanın, mekânın ve anlatıcının bilinmemesi, olağanüstü unsurların çokluğu, destanın dilinin ağırlığı, destanın anlatıldığı zamanın yaşantısının ve kültürünün öğrenciye oldukça uzak ve yabancı gelmesi gibi zorlukları sayabiliriz.

Oluşum süreci olarak diğer edebî türlerden farklı olan destanlar gerçekleşmiş olmalarına inanılmasından ötürü hikâye ve romanla; zaman, mekân, şahıslar dünyasının benzerliklerinden dolayı da masal ve efsane ile karıştırılmaktadır. Destanların öğretiminde eğitim ve öğretim seviyesinin uygunluğu da önemli bir noktadır (Aytaş, 2005: 267-268).

Destanlar edebî olduğu kadar terbiyevî görevler de üstlenirler. Bir milletin en eski dönemlerinden akıp gelen destanların kahramanları model oldukları gençlere o milletin yaşayış ve davranış biçimlerini olduğu kadar ortak değerler sistemini ve toplumsal kurallarını da aktarır. Doğruluk, dürüstlük, güçlülük, çalışkanlık, ahlâklılık, cesurluk, yardımseverlik, fedakârlık, namus ve şeref, hürriyet ve vatan sevgisi, insan ve aile sevgisi gibi kavramlar destan kahramanı üzerinden yeni neslin duyarlılığına sunulur. Toplum destanlarla, kahramanlar etrafında güncelleştirilerek eğitilir; yönlendirilerek motive edilir (Çobanoğlu, 2007: 24).

Ortaöğretim öğrencisinin kişilik ve sosyal gelişimi açısından önemli bir konu olan irade eğitimi destanlar yoluyla sağlanabilir. İrade eğitiminde bireye hem dış dünyayla ve onun zorluklarıyla mücadele etme, hem de kendi iç dünyasıyla duyguları, düşünceleri, kararlarıyla mücadele etme yeteneği verilmelidir. İşte edebî eserler yoluyla da irade eğitimi konusunda birey önemli kazanımlarda bulunur. Eserlerde karşılaştığı, içselleştirdiği kişilerin, kahramanların olaylar ve zorluklar karşısında verdiği tepkiler metin altı sorularıyla öğrenciye sorulur. “Siz olsaydınız bu durumda ne yapardınız?” gibi sorularla öğrencinin bakış açısı öğrenilmeye çalışılır. İşte eserlerde iradeli kişilerle, güdülere boyun eğen kişiler işlenirken, pedagojik açıdan öğrencinin kendi hayatında da istendik davranış değişiklikleri yapmaları beklenir. Kendi kendini seyredebilmenin, kendi davranışlarının sebebini açıklayabilmenin, istekleriyle baş edebilmenin, özgürlükçü bireyler yetiştirebilmenin erken yaşta, sistemli ve disiplinli olarak verilecek olan irade eğitimiyle ilgisi büyüktür (İnce, 2008: 207). Destanlar yoluyla bu yönde istendik davranış değişikliği meydana getirebilmek için metin seçimi ve kişilerin analizi oldukça önemlidir. Eğitimde destanlar, hedeflere dikte yoluyla değil farkına vardırıp içselleştirerek varılmasını sağlarlar.

Doğumundan ölümüne kadar birçok mucizevî özellik gösteren bu kahramanlar derinlikli mesajlar ve akılcı dersler verirler. En zor koşullarda bile milletin çıkarlarını, haysiyetini, namusunu korurlar. Bu sahibi meçhul sözlü ürünler, o kültürün inceliklerine, inançların ve geleneklerin köklerine inilmesini de sağlar. Anlatıcısının da kattığı coşkun duyguyla dinleyicisine milletin başarısıyla, onurlu duruşuyla alakalı manevi hazlar da verir.

Ana hatlarıyla maddeler hâlinde destanların eğitimsel işlevlerini sıralayacak olursak:

1. Destanlar, okuma yazması olmayan toplumlarda ve insanlarda en önemli halk eğitimi aracı olması bakımından önemlidir.

2. Destanlar, ana dili öğretiminde dilin en güzel örneklerini sunması bakımından önemlidir.

3. Destanlarda yer alan kahramanlar kişilik gelişimi, ahlak gelişimi ve sosyal gelişim bakımından gençlere emsal teşkil etmektedir.

4. Destanlar yoluyla gençler kendi kültürlerindeki mitlerinin doğuşunu, mitolojik öğelerin oluşma sebeplerini, mitolojik öğelerin önemini karşılaştırmaktadır.

5. Destanlar yoluyla gençler, destan döneminin değerlerini ve beğenilerini zihninde olgunlaştırmayı, bu destanların günümüz edebiyatına yansımalarını fark eder.

6. Destanlar, o kültürün inceliklerine, inançların ve geleneklerin köklerine inilmesini sağlar.

7. Diğer edebî türlere göre destanlar, millî benliğin, kültürel yaşantının, toplumun yaşam şeklinin ve ideallerinin, estetik zevklerinin aktarılması boyutunda daha fazla önem arz eder.

8. Edebî zevkin hissettirilmesi bakımından destanlar önemli metinlerdir.

9. Destanlar, o milletin davranış biçimlerini olduğu kadar ortak değerler sistemini ve toplumsal kurallarını da aktarır.

10. Toplum destanlarla, kahramanlar etrafında güncelleştirilerek eğitilir, yönlendirilerek motive edilir.

11. Destanlar, dinleyicisine milletin başarısı veya onurlu duruşuyla alakalı manevi hazlar da verir.

12. Destanlar, dinleyicilerinin milletlerinin geçmişlerinden güç alarak heyecanlanmalarını, yaşama ve savaşma enerjisi kazanmalarını sağlar.

13. Destanlar, tarih bilincinin, Türk tarihi ruhunun ve heyecanının verilmesi, tarihsel düşünme becerisinin kazanılması açısından tarih öğretimi açısından önemlidir.

14. Destanlar; eczacılık, askerlik, denizcilik gibi pek çok farklı alanda toplumun başvuru kaynağı olmuşlardır (Yakar, 2011: 14-17).

Edebî türlerin öğretiminde, türün şekil özelliklerinden hareket edilmesi, türü belirleyen içerik özelliklerine daha sonra bakılması gerekmektedir. İster asli türler üzerinde

olsun, ister türün içerisinde meydana gelen farklılaşmalarda olsun, öncelikle metnin yazılış amacı ve bu amacı gerçekleştirilmesinde hangi anlatım yolunun tercih edildiğinin gerekçesiyle birlikte ortaya konması gerekmektedir. Tür ayrımları ve tasniflerinde, şekle bağlı adlandırmaların bizi istediğimiz sonuca götürmediği, daha çok türü oluşturmada ana kaynak olarak içeriğin esas alınması gerektiği kesin olarak bilinmelidir. Edebî türün kendine özgü yapısı ve bu yapıya bağlı olarak içerik değerlendirmelerinde, somut örnekler üzerinde durulmalıdır.

Edebî türlerin öğretilmesinde asıl amaç, öğrenenin bu türleri hayatında uygulayıcı olmasını sağlamaktır. Öğretim ortamlarında, sadece türün ne olduğu ile ilgili değerlendirmelerden çok, o türle ilgili, yazılı veya sözlü uygulama yapabilme yeterliliğini sağlamak esas olmalıdır. Günümüzde tanımcı bir anlayışla yola çıkıldığı için, neden, nasıl, ne zaman ve niçin sorularına çoğu zaman tam anlamıyla cevap verilmek bir yana, nedir sorusu daha çok ön plana çıkmaktadır. Hâlbuki gelişen eğitim anlayışları çerçevesinde bakıldığında, “nedir” bir problemin çözümü için tek başına yeterli olmamaktadır. İster yazılı olsun, ister sözlü, her edebî türün kendine özgü yapısı ve öğretim esasları bulunmaktadır. Eğitimin her aşamasında bu esaslara dikkat etmek gerekmektedir. Türk Edebiyatında her edebî türün kendine özgü belirleyici nitelikleri ve bu niteliklerin de öğretilmesinde farklı yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Destan, gerçekçi anlatım türleri ile olan benzerliklerinden ötürü, çoğu zaman diğer türlerle karıştırılmaktadır. Destanlar zamanı, mekânı ve şahıslar dünyası bakımından masal, efsane ile ortak özelliklere sahip olmasından ötürü bu türlerle, gerçekleşmiş olmasına inanılmasından ötürü de hikâye ve romanla karıştırılabilmektedir. Destanın edebî tür olarak öğretilmesinde, öncelikle eğitim ve öğretim seviyenin uygunluğuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Bilindiği gibi, insanlar bulundukları yaş gruplarına göre farklı özellikler gösterir. Doğal olarak, edebî metinlerin de eğitilenlerin bulundukları yaş grubunun özellikleri ile uyumlu olması gerekir (Aytaş, 2005: 267-268).

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde kullanılacak destanların seçimine yönelik kriterler, Çencen’in (2010: 72) doktora çalışmasında yer verdiği “11.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılacak Edebî Ürünlerin Seçimine Yönelik Kriterler” esas alınarak destanlar için de kullanılabilir.

Tablo 1***Edebî Ürünlerin Seçimine Yönelik Kriterler***

Kriter Boyutu	Bulunması Gereken Özellikler
Eğitim ve Öğretim Boyutu	1. Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygunluk 2. Dersin öğretim programının genel amaçlarına uygunluk 3. İlgili öğrenme alanına uygunluk 4. İlgili kazanıma uygunluk 5. Öğrencilere kazandırılması gereken beceri ve değerlere uygunluk
Öğrenci Boyutu	1. Öğrencinin yaşına ve gelişimsel özelliklerine uygunluk 2. Öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygunluk 3. Öğrencinin ilgi düzeyine uygunluk 4. Öğrencinin cinsiyetine uygunluk 5. Öğrencinin ihtiyaçlarına uygunluk 6. Öğrenci için anlamlılık 7. Sözcük dağarcığını geliştirmeye uygunluk 8. Öğrencide merak duygusu uyandırma
İçerik Boyutu	1. Temalarda; cesaretin fiziksel güçten daha önemli olduğu, nefret ve kinin en büyük düşman olduğu, cahillik ve önyargının yıkıcı olduğu, herkesin kahraman olabileceği, yurt, millet ve devlet sevgisi, azınlıklara ait kalıp yargı ve mitlerin gerçek dışılığı, fiziksel eksikliklerin insanı insan olmaktan alıkoymayacağı, insanların inanmak ve çalışmakla her türlü engeli aşabileceği, adaletin toplum için de önemli olduğu, devletlerarası ezeli dostluk veya düşmanlık değil, milli çıkarların olduğu şeklinde ele alınması 2. Basit, sade ve anlaşılabilirlik

	3. İlgili içeriğe uygunluk 4. İlgi çekicilik 5. Olumlu tutum ve davranışlara yönlendiricilik 6. Şiddet öğeleri içermeme 7. Duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştiricilik 8. İç dinamikleri ve kurgusunun araştırma yapmaya teşvik etmesi 9. Uzunluğu ve metin yoğunluğunun ders süresine uygun olması 10. Çok karmaşık olmaması 11. İnanılabilirlik, güvenilirlik ve bütünlük olması, ilgi çekici bir girişi olması, macera unsurlarını içermesi, gereksiz ayrıntılara yer vermemesi 12. Yeni kelime ve kavramlar edebî ürünlerde öğretilebilir nitelikte ve yoğunlukta olması
Dil ve Anlatım Boyutu	1. Yaş seviyesine uygunluk 2. Dilde sadelik ve anlaşılabilirlik 3. Cümlelerin uzunluğunun uygunluğu 4. Cümlelerin kuruluş biçimlerinin uygunluğu

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde, destanı kullanacak öğretmenin ayrıca şu hususları göz önünde bulundurması gerekir:

- Edebî ürünlerle ilgili literatürü bilmeli,
- Konuya uygun edebî ürünü seçmeli,
- Edebî ürünün okunabilirliğini saptamalı,
- Öğrencilerin okuma becerilerinin düzeyini belirlemeli,
- Edebî ürünü başarılı şekilde anlamaları için yeterli ön bilgiyi öğrenciye sağlamalı,

- Edebî ürün okumayı ders dışında da teşvik etmeli,
- Kullanacağı edebî ürünün sınırlarını ve boyutunu belirleyerek, özetlerini hazırlamalı,
- Zamanlamayı iyi yapmalı,
- Edebî ürünlere ulaşmada öğrencilere rehberlik etmeli,
- Öğrencilerin nelere dikkat etmeleri gerektiğini ve neler yapacaklarını belirtmeli,
- Edebî ürünleri sınıfta hangi etkinlikler çerçevesinde kullanacağını belirlemeli,
- Edebî ürünleri öğrencilere sevdirmelidir.

2.1.4 Orta Öğretim Türk Edebiyatı Öğretim Programlarında Destan Öğretimi

Farklı insanlık maceralarıyla insanı insana anlatan edebiyat, edebî eserler yoluyla gençlerin yaşantılarını zenginleştirir. Her yaşta düzeylerine uygun ve iyi seçilmiş edebî metinlerle karşılaşan gençler; estetik zevk, ahlâki duyarlılık, kişilik gelişimi, sosyal ilişkiler, dil becerisi gibi kazançlar elde ederler. Edebiyatın en temel işlevlerinden biri kültür aktarıcılığıdır. Edebiyat yeni nesle, milletin yaşam tarzını, maddi manevi tüm değerlerini ve bu değerlerin o millet için önemini, hayata bakış açısını, düşünce ve duygu sistemini, tarihsel geçmişini aktarır. Edebî eserler, ayrıca kişinin estetik beğeniler edinmesini, bu beğenileri diğer sanat dallarıyla ilişkilendirmesini ve yaratıcılığını geliştirmesini de sağlar. Empati kurmanın, tüm dünya kültürlerini ve insanlarını tanımış olmanın, ince ruhlu olmanın, ayrıntıları fark etmenin ve bu ayrıntıları tasvir etmenin, tüm insanları seven, mutlu ve dürüst bir birey olmanın kişisel kazançları da edebî eserler yoluyla fark edilir. Edebiyat eğitimi, örgün eğitim kurumlarında edebî metin çalışmaları, dil bilgisi çalışmaları, kompozisyon çalışmaları yoluyla o toplumun dilini ve inceliklerini öğretirken, öğrenciye farklı bakış açıları ve zengin bir dünya görüşü sunar. Ayrıca sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, antropoloji, arkeoloji, mitoloji hatta fizik, kimya, biyoloji vb. bütün disiplinlerin çeşitli unsurları -yeri geldiğinde- edebî metinlerde yerini bulur ve bu metinler yoluyla okuyucuya aktarılır (Yakar, 2011: 21-22).

Duygu, düşünce ve hayallerin dil vasıtasıyla etkili ve güzel bir şekilde anlatılması olan edebiyatın asıl konusu insandır. Edebiyatın ürünü olan edebî eserin içinde bulunduğu öğelerin tümü ise aslında insanların duygu, düşünce ve hayal dünyasını gizil dünyadan açığa çıkarıp zenginleştirmede önemli bir rol oynamaktadır.

Güzel sanatların bir kolu olan edebiyat, birçok yönüyle farklılık göstermesi açısından bilim olarak kabul görmektedir. Edebiyat felsefe, tarih, sosyoloji psikoloji vb. gibi bilim dallarının verilerinden yararlanıp güzel olanı, hoşgörüyü, sevmeyi, seilmeyi dil aracılığıyla ifade eder.

Güzel, (2006), *“Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar”* adlı çalışmasında edebiyat eğitimindeki amaçları şöyle sıralamıştır:

- Öğrencilerin bakış açılarının geliştirilmesi,
- Öğrencilere; bilgi, duygu-düşünce ve hayal bakımından kazanımlar sağlamak,
- Edebiyat eğitimi ile öğrencilerin yaratıcı güçlerini ve problem çözme becerilerini geliştirmek,
- Öğrencilerin duygu ve ruhsal zekâlarının zenginleşmesini sağlamak,
- Öğrencilerin kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olmak,
- Öğrencilerin topluma uyumlarını sağlamak,
- Öğrencilere kültürel değerleri kazandırmak,
- Millî bilinç düzeyinin geliştirilmesi,
- Edebiyat eğitimi, tarih bilincini pekiştirmelidir,
- Evrensel değerlerin karşılaştırılması,
- Edebî bilgileri sağlamak ve uygulamak,
- Okuma becerisi ve alışkanlığı sağlamak,

- Anlama becerilerini sağlamak,
- Dinleme disiplinini sağlamak,
- Anlatım becerisi kazandırmak,
- Türkçeyi sevdirmek,
- Söz varlığını zenginleştirmek,
- Öğrencilere kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırmak,
- Öğrencilere süreli yayınları takip etme alışkanlığı kazandırmak.

İsmet Çetin'in Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumu'nda sunulmuş *Türkiye'de Orta Öğretim Okullarında (Lise) Destan Öğretimi* adlı bildirisinde geçmişten günümüze destanların Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi içinde nasıl yer aldığını belirgin olarak görmekteyiz:

Osmanlı döneminde idadi ve sultaniler ile kısa süreli yeni medrese adıyla anılan liselerde, Lisân-ı Osmanî veya Türkçe, Türkçe-edebiyat dersleri okutulmuştur. Bu dönemin eğitim kurumlarında dersler dolayısıyla ders programları ve konuları da farklılık gösteriyordu. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu, bu kanunla beraber derslerde birlik ve programların tek merkezden yayılıp yürütülmesi esası kabul edildi. Bu çerçevede Türk Edebiyatı ve Türk Dili dersleri de planlandı, eğitimin genel amaçları paralelinde edebiyatın amaçları da net olarak ifade edilmiştir. Edebiyat programları da Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği ilmî usullere dayandırılarak müspet ölçüde ele alınmıştır. Ayrıca edebiyat programları Avrupa'daki edebiyat dersleri de dikkate alınarak düzenlenmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, "Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça bütün Türk çocukları kendileri için lazım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğretecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir." ifadeleriyle

edebiyat müfredatındaki millî unsurlarla ödünç almamız gereken yabancı unsurların alınma gerekçesini oluşturmaktadır.

Edebiyat derslerinde okunup incelenmek üzere antolojilere, daha sonra edebiyat ders kitaplarına alınan millî unsurlardan biri destan türüdür. İlk planlı edebiyat öğretimine başlanılmasında, lise 4. sınıflarda tematik yaklaşım esas alınmak suretiyle edebiyat bilgileri verilmektedir. Lise 5. sınıflardan itibaren kronolojik yaklaşım esas alınmak suretiyle Türk Edebiyatı tarihi dönemler itibariyle öğretilmektedir. Destan konusu, bu sınıfta yer almakta olup öğretim programında; “İslâmiyetten Evvel Türk Edebiyatı” ana başlığı altında “Kable İslâm Türk Tarihi ve Medeniyetine Umumî Bir Nazar” başlığı altında “Millî Türk Destanı: Oğuz, Tu-ki-u ve Uygur Destanları” konusu yer almaktadır.

Türk destanlarının da yer aldığı antolojilerin hazırlanıp okullarda okutulması ve 1927, 1928, 1928, 1932, 1934 yıllarında edebiyat programlarında meydana gelen değişimler sonucunda gerçekleşmiştir. Bu dönemde edebiyat dersini alan çocuğun millî duygularının ön plana çıkması, çocukların kahramanlık duygularıyla beslenmesi gereği üzerinde durulur. Destanlar bu düşünceden hareketle Türk Edebiyatı dersleri içerisinde okutulmaktadır. Milletini tanıma, milletin hayat felsefesini değerlerini tanıma, ulusal değerler noktasından hareketle şahsi değerlerin kazanımlarında destanlardan faydalanılır. Türk destanlarında yer alan tiplerden hareketle (Alp tipi, Ulu kişi tipi, bazen de yozlaşmayı temsil eden tipler) mertlik, kahramanlık, gelenek-görenek, yardımseverlik gibi değerleri model alma yoluyla kazanabilirler. Destanlar sosyal, kültürel, siyasal ve ahlaki öğretiler bakımından içerisinde zenginlik barındıran unsurlardır.

1949-1950 yılından itibaren uygulanmaya konulan Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programında, lise ikinci sınıflarda “Büyük ve Eski milletlerin destanları, Türk destanları öğretilenler denilerek, Oğuz Destanı, Ergenekon ve Göç Destanı ile bunların tarihi kaynakları hakkında bilgilerin verilmesi istenmektedir.

1954-1955, 1957, 1960, 1970, 1976, 1987 öğretim programlarında da Türk destanlarının okutulması istenmekte, 1992 yılında hazırlanıp yürürlüğe giren Edebiyat Öğretim Programı “Türk Dili ve Edebiyatı” programı adıyla köklü bir değişikliğe uğramış, gerek Edebiyatın tasnifi, gerek öğretimi ve metot konusunda yenilikler getirilmiştir. “Türk

Edebiyatında Devirleri İslâmiyet Öncesi Türk Edebiyatı” başlığı altında destanlar (Oğuz Destanı, Ergenekon Destanı, Manas Destanı, vb.) ifadeleri yer almıştır. Ayrıca aynı ana başlık altında “ Dünya Edebiyatları (Destan örnekleri) nda destan öğretilmesi söz konusu olmuştur. 15.yy. Edebiyatında da Dede Korkut’tan örnek metinlerin işlenmesi programda yerini almıştır (Çetin, 2010: 1-8).

2005 yılından itibaren Türkiye’de uygulanan öğretim programlarında köklü bir değişikliğe gidilmiş, bu değişiklikten edebiyat da payını almıştır. Daha önceki dönemlerde Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Edebiyatı, Dil Bilgisi gibi adlarla okutulan Türk Edebiyatı ve Türk Dili dersleri, 2005 yılından itibaren Dil ve Anlatım ile Türk Edebiyatı adı altında iki ders olarak hazırlanmıştır. 2005 yılında uygulamaya konulan ve günümüzde de yürürlükte olan Türk Edebiyatı 10. Sınıf Öğretim Programında, Türk Edebiyatı dönemlere ayrılarak incelenmiştir. II. Ünite “Destan Dönemi” konu başlığı altında ele alınmakta ve destanlar ile öğrencilere kazandırılacak beceriler öğretim programında şöyle yer almaktadır:

- Destanın oluşumuyla ilgili açıklamalar yapar,
- Destanın yapısını çözümler,
- Destanın temasını bulur,
- Destanın dil ve anlatım özelliklerini açıklar,
- Türk destanlarını gruplandırır,
- Destanın işleviyle ilgili sonuçlar çıkarır,
- Destanın, dönemin tarihî, siyasi ve kültürel yapısıyla ilişkisini sorgular,
- Destanları karşılaştırır,
- Destanları bugünkü olay esasına bağlı diğer metinlerle karşılaştırır,
- İncelenen destanlardan hareketle destanların özellikleriyle ilgili genellemeler yapar (Meb, 2011).

Dil ve anlatım dersi 10. sınıfta, anlatım tarzları öğretilirken fiil ve fiilimsi konularıyla destansı/epik anlatım da öğretilmektedir. Buradaki amaç, destan konusunda bilgi vermek değil, epik tür hakkında bilgi vererek fiil ve fiilimsiyi anlatmaktır. Destansı (epik) anlatımla öğrencilere kazandırılacak beceriler şunlardır:

- Destansı anlatımın özelliklerini belirleme ve destansı anlatımla metin oluşturma,

- Okuduğu ve dinlediği destansı anlatımla oluşmuş metinlerin ortak özelliklerini belirleyebilme,
- Destansı anlatımda ele alınan konuları gruplandırabilme,
- Destansı anlatımda tarihi olay ve kişileri değerlendirme özelliklerini belirleyebilme,
- Destansı anlatım ile destanlar arasındaki ilişkiyi açıklayabilme,
- Destansı anlatımda hangi edebî türlerden yararlanabileceğini belirleme,
- Destansı anlatımla metin oluşturabilme (Meb, 2011).

2.1.5. Onuncu Sınıf Ders Kitaplarında Destan

Ders kitapları, öğrencinin kelime hazinesini besleyen önemli kaynaklardan biridir. Bu kitaplar aracılığıyla öğrenciye kazandırılması hedeflenen kelimeler, eğitim seviyesine göre önceden belirlenmesi ve kademeli olarak metinlere yerleştirilmesi gerekir. Cemiloğlu (2004), eğitim bilimlerindeki üç öğrenme alanı –duyuşsal, bilişsel ve devinişsel- dayalı olarak metin türlerini duyguya, düşünceye ve olaya dayalı türler şeklinde üç gruba ayırmıştır. Olaya dayalı türler, hikâye, roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı yazısı, gezi yazısıdır. Düşünceye dayalı türler, makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, incelemedir. Duyguya dayalı tür ise şiirdir.

Ders kitapları, öğrenme - öğretme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır (Tertemiz ve diğerleri, 2001: 2).

Ceyhan ve Yiğit (2003) ise ders kitaplarını; “*Eğitim programının temel unsurlarından biri, eğitim programı ile öğrenci arasındaki en iyi temel iletişim kaynağı, öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasına, vermek istediklerini daha sistematik vermesine; öğrencinin de öğretmenin anlattıklarını istediği zaman ve yerde istediği tempoda tekrar etmesine imkân veren materyaller*” olarak tanımlamaktadırlar. Ders kitapları öğrencilerin bilgilerini düzenleyerek belleklerini geliştirir. Aynı zamanda öğrencilerin bireysel, sosyal, ekonomik ve ideolojik yönden de gelişmesine önemli katkı sağlar. Ders kitapları eğitim

ortamlarının etkili, verimli ve daha sistemli olmasını sağlar. Ayrıca ders kitabı farklı kaynaklardan programa dayalı sınırlı sayfa sayısında hazırlandığı için, gereksiz bilgi yerine, bilginin özünü öğrenciye kazandırır (Cemaloğlu, 2003: 3).

Öğretim programlarına bağlı olarak yazılan ders kitaplarının ne tür bir içeriğe sahip olacağı ve bilgi ve değerlerin nasıl aktarılacağı, öğretim programları içinde belirlenir. Ders kitapları eğitim-öğretimde en önemli kaynaklardan biridir. Bu yönüyle eğitim-öğretimde amaçların, kazanımların gerçekleştirilmesinde en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir.

Günümüzde Orta öğretim kurumlarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ali Kurt ve diğerlerine yazdırılan Türk Edebiyatı 10. sınıf ders kitabında destan konusu ikinci ünite “Destan Dönemi Türk Edebiyatı” başlığı altında işlenmektedir. İkinci ünite destan konusu; Destan Dönemi, Sözlü Edebiyat ve Yazılı Edebiyat başlıkları altında incelenmiştir. Destan Dönemi başlığı altında; Türeyiş Efsanesi, Hayat Ağacı Efsanesi, Yaratılış Destanı, Yaratılışlar, Aeterya Upanişad metinleri ele alınıp incelenmiştir. Sözlü Edebiyat başlığı altında; Ergenekon Destanı, Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Ağıt, Mersiye, Gazel, Güzelleme, Sagu, Koşuk) ele alınıp incelenmiştir. Araştırmamızın konusu olan “Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinler” den olan destan konusu yedi etkinlikte ele alınmıştır. Bu etkinliklerde; Oğuz Kağan Destanı, İlyada Destanı ve Üç Şehitler Destanı ele alınmıştır (Kurt ve diğerleri, 2009: 16-43).

2.1.6. Destanlarla İlgili Yayın ve Araştırmalar

Yakar (2011) “Destanların Öğretiminde Film Kullanımının Ortaöğretim Türk Edebiyatı Derslerindeki Akademik Başarıya Etkisi” adlı doktora çalışmasında ortaöğretim 10. sınıf “Türk Edebiyatı” dersi “Destan Dönemi Türk Edebiyatı” ünitesinin öğretiminde, filmle öğrenme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini belirlemektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışma, Zonguldak iline bağlı Karadeniz Ereğli ilçesinde bulunan Karadeniz Ereğli Anadolu Lisesi 10. sınıf Türk Edebiyatı dersinde yürütülmüştür. Fen şubelerinden rastlantısal yolla biri deney (N=15), diğeri de kontrol (N=15) grubu olarak iki sınıf seçilmiştir. Deney grubu Türk Edebiyatı

dersinde “Destan Dönemi Türk Edebiyatı” ünitesindeki İlyada Destanı konusuna ilişkin olarak seçilen ve süreye göre kısaltılan filmi seyrederken, kontrol grubu geleneksel öğretim uygulamalarına (düz anlatım-soru cevap) devam ettirmiştir. Dersin sonunda her iki gruptaki öğrenciler de destana ilişkin hazırlanan soruları cevaplandırmalarını istemiştir. Aynı sorular bilgilerin kalıcılığının yoklanması amacıyla bir ay sonra her iki gruba da yeniden sorulmuştur. Cevapların içerik analizi; sözcük, karakter, cümle birimleri kapsamında daha önceden belirlenmiş kavramlara göre kodlamaların yapılmasıyla gerçekleşmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak, deney grubunun ilk ve ikinci uygulamalarındaki akademik başarı puanı kontrol grubuna göre yüksek olduğu ve filmle öğretimin akademik başarıya, bilgilerin kalıcılığına, öğrencinin sahip olduğu kelime hazinesini harekete geçirmeye katkısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çetin (2010), “Türkiye’de Orta Öğretim Okullarında (Lise) Destan Öğretimi” adlı çalışmasında Cumhuriyetten günümüze kadar olan süreçteki ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı öğretim programlarında destanların işlenişi ve kullanımı üzerinde durmaktadır. Ayrıca, incelenen ortaöğretim öğretim programlarında kullanılan destanlar ve bunların eğitimsel boyutları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Mustafa Safran’ın editörlüğünü yaptığı “Tarih Nasıl Öğretilir” adlı eserde, Tarih Öğretimi ve Özel Öğretim Yöntemleri bölümünde Şimşek (2010) de “Tarih Öğretiminde Destanlar ve Efsaneler” başlıklı çalışmasında, efsane, mit ve destanların ifade ve içeriklerinde barındırdıkları gerçeküstü özellikler nedeniyle tarih konularının öğretiminde dikkatle ele alınması gereken materyaller olduğunu ifade etmektedir. Bu edebî türler gerçeküstü yönleri nedeniyle ilköğretim çağındaki çocukların ilgilerini daha çok çekeceğinden konu bağlamında sınıf ortamına getirilip incelenmesi yanında, okul dışı tarih eğitiminin bir parçası olarak okunması ve değerlendirilmesinin istenebilir olduğuna değinilmektedir. Şimşek, ayrıca Türk destan ve efsanelerinin millî toplumsal bilinç yaratılmasında ateşleyici role sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Avcı ve Korkmaz (2009) “Eğitimde Model Oluşturmada Destanların Önemi” adlı çalışmalarında, destanların ve mitolojilerin sıra ve saygı anlayışının yanında bağlılık ve hürmet üzerine geliştiği konusunda örneklerle açıklamalar yapmışlardır. Araştırmacılar çalışmalarında Türk destan ve mitolojilerinin kültür değerleri olmanın yanında, eğitim

alanında yararlanılmayı bekleyen duru ve zengin kaynaklar olduğu ve bunlarda yer alan karakterlerin, kişilikli toplumlar oluşturmada örnek davranış modelleri olduklarına dair örnekler ve açıklamalarda bulunmuşlardır.

Şimşek (2009) “Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebî Ürünler” adlı çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersi için edebiyatın önemine, tarihsel-tarihsel olamayan edebî ürünlerin neler olduğu ve bunlardan neler anlamak gerektiğini açıklamaktadır. Araştırmada Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında edebî ürünlerden yararlanma durumu ve şekline değinilmekte, edebî ürünlerin nasıl kullanılacağı ile ilgili olarak açıklamalar ve edebî ürün kullanmanın sınırlılıklardan bahsedilmektedir. Şimşek ayrıca çalışmasının sonunda Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek, örnek ders etkinliğine yer vermiştir (6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, Ülkemizin Kaynakları Ünitesinde, Aşık Veysel’in “Benim Sadık Yârim Kara Topraktır” adlı bir edebî ürün olan türkü kullanımına ilişkin etkinlik).

Akın (2008) “Tarihi Kaynaklar İçerisinde Destanların Yeri ve Önemi” adlı Yüksek Lisans çalışmasında; destanın tanımı, destanların özellikleri, oluşum aşamaları, konuları, kültürel hayata etkileri, millî destanlar, dinî destanlar, kahramanlık destanları, destanların tespiti, tarih araştırmalarındaki önemi, Türk Millî Kültüründeki yeri, İslâmiyet’ten önceki Türk destanları, İslâmiyet’in kabulünden sonraki Türk destanları ve destanlarda geçen bazı kelime ve motiflere dair açıklamalar ve değerlendirmeler yapmıştır.

Şimşek (2007) yapmış olduğu “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Karşılaştırmalı Türk Destanları Adlı Eserinin Tarih Eğitimi Açısından Değeri” konulu araştırmasında eseri tarih eğitimi açısından incelemiştir. Şimşek, eserde Türk destanlarının millîlik özellikleri ve kültürel açıdan değerlerinin nitelik açısından diğer milletlerin destanlardan daha yüksek olduğunun, gerekçeleri ile birlikte ele alındığını ifade etmekte, tarih eğitiminde Türk destanlarından yararlanmanın, hem pedagojik hem kültürel hem de çocuğun sosyalleşmesi bağlamında bir değer taşıdığına ilişkin bir tez ileri sürmüştür.

Öztürk (2007), “Coğrafya Öğretiminde Edebî Metinlerin Kullanımı” isimli makalesinde edebî metinler kullanılarak coğrafya öğretiminin yapılabileceğini ve bu materyaller ile fayda sağlanabileceğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarama metodu

kullanılarak yapılan çalışmada öncelikle edebî metinlerin öğretimde kullanımına bakılmış ve coğrafya öğretiminde kullanılabilirliği örnek kullanımlar sunularak kanıtlanmaya çalışılmıştır. Öztürk, yeni müfredat programı kapsamında hazırlanan coğrafya ders kitaplarında kullanılmış metin örneklerini inceleyerek okuma eğitimi ve coğrafya öğretiminin genel amaçları kapsamında değerlendirmiştir.

Yakıcı (2004) “Liselerde Okutulan Ders Kitaplarında Destan Öğretiminin Yeri” adlı çalışmasında; Türkiye’deki liselerde okutulan ders kitaplarında destanlara ne kadar yer verildiği ve destanların ders kitapların işlenişini ele almış, konuya gereken yer ve önemin verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, destanın tanımı, Türk destanları ve Türk destanlarının tasnifi ve bu destanlarda ele alınan konular, motifler ve destanların ihtiva ettiği bilgileri ortaya koymaya çalışmıştır.

Yakıcı (2003) “İslamiyet Öncesi Bilim ve Kültür Hayatına Etkisi Üzerine Bazı Düşünceler” adlı çalışmasında; İslâmiyet öncesi Türk destanları üzerinde durmakta ve bunların Türk millî destanının önemli bir bölümünü oluşturduğuna işaret etmektedir. Bu Türk destanlarının -Yaratılış, Saka(Alp Er Tunga, Şu), Hun-Oğuz (Oğuz Kağan, Attila), Göktürk (Bozkurt, Ergenekon), Uygur (Türeyiş, Göç)- bilim ve kültür hayatına önemli bir etkileri olduğunu vurgulamaktadır.

Kart (2002) tarafından yapılmış, “Eski Türk Destanlarının Tarih Öğretimindeki Yeri ve Kullanımı” adlı yüksek lisans tezinde, tarih öğretmenlerinin örnek olay çalışması metodunu uygularken kullanabilecekleri önemli bir kaynağın da bir edebî ürün olan destan olduğu ifade edilmiştir. Türk destanlarından tarihi bir kaynak olarak nasıl faydalanılabileceğini, destanların millî tarih şuuru ve bilincinin oluşumu üzerindeki etkisini vurgulamış ve Orta Öğretim Tarih Müfredatında eski Türk destanlarının kullanılabileceği ünite ve konuları vermiştir. Yine, başka milletlerin destanlarına göre gerçekliğe en yakın olarak kabul edilen eski Türk destanlarının, genel Türk tarihi konuları öğretiminde tarih öğretmenleri için çok uygun bir öğretim materyali olduğu belirtilmiştir. Araştırmacı ayrıca, tarih öğretmenleri derslerin işleniş sırasında bir örnek olay çalışması materyali olarak, eski Türk destanlarını kullanarak, eski Türk devletlerinin, siyasi, sosyal, kültürel ve toplum yapısı hakkında önemli bilgileri öğrencilerine kalıcı bir şekilde kavratılabileceğine dikkat çekmiştir.

Şimşek (2001) “Tarih Eğitiminde Efsane ve Destanların Rolü” konulu çalışmasında efsane ve destanların, genel mahiyetlerine, çocuğun duygusal, sosyal, ahlaki eğitime etkilerine ve kültürlenme yoluyla tarih öğretimine katkıları üzerinde durmuştur. Araştırmacı ayrıca, sözlü tarihin, efsanenin, destanın tanımı, mitoloji-efsane ilişkisi ve efsaneyi oluşturan öğeler, destanların özellikleri, efsane ile destanın arasındaki fark, destanların değişim ve sürekliliğini de ele almıştır. Çalışmada Türk destanlarının sınıflanması, Türk destanlarında ortak motifler ve tipler, çocuğun zihinsel, sosyal ve ahlâki gelişimleri ile Türk destanlarının bunlar üzerinde olası etkilerini tartışan Şimşek, millî bilinç yaratımında destanların önemli rolü olduğu sonucuna ulaşmıştır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmamızın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri çözümleme tekniklerine yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel çalışma yöntemi amaçlanarak bir alan araştırması yapılmıştır. Betimsel araştırmalar, temelde “nedir” ve “ne idi” yi bulma amacındadır. (Borg ve Gali, 1989: 331’den Akt. : Balcı, 2007). Betimleme araştırmaları mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedeflemektedir (Kaptan, 1998:59’dan Akt. : Çencen, 2010).

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır (Karasar, 2002: 77). Bu araştırmayla, orta öğretim 10. sınıf edebiyat öğretmenlerinin Türk Edebiyatı dersinde destan öğretimine ilişkin görüşleri değerlendirilmektedir. Değerlendirmede ayrıca orta öğretim Türk Edebiyatı dersi 10. Sınıf Öğretim Programı’nda ve ders kitabında destanlara nasıl yer verildiği de ele alınmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2011–2012 öğretim yılında Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan ortaöğretim okullarında görevli edebiyat öğretmenleri oluşturmaktadır. “Uygun Örneklem” (Convenience Sampling) yöntemine göre seçilmiş

olan okullardaki 256 edebiyat öğretmeni bu araştırmanın örneklemini oluşturur. Çoğu zaman tesadüfi ya da sistematik tesadüfi olmayan bir örneği seçmek oldukça zordur (hatta neredeyse imkansızdır). Kimi zaman, araştırmacı uygun örneklem kullanabilir. Uygun örneklem, rahatlıkla seçilebilir bir grup bireyin araştırma için kullanılabilir olduğu bir örneklemdir (Fraenkel ve Wallen, 2006: 100; Akt. Çencen, 2010). Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan 8 merkez ilçede anket uygulanan okullar listesi EK-3'te yer almaktadır.

3.3. Deneklerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırma için belirlenen deneklerin; cinsiyet, görev yapılan okul türü, kıdem ve en son mezun olunan okul değişkenlerine ilişkin frekans analizi bulgularına yer verilmektedir.

3.3.1. Cinsiyet Dağılımı

Tablo 2

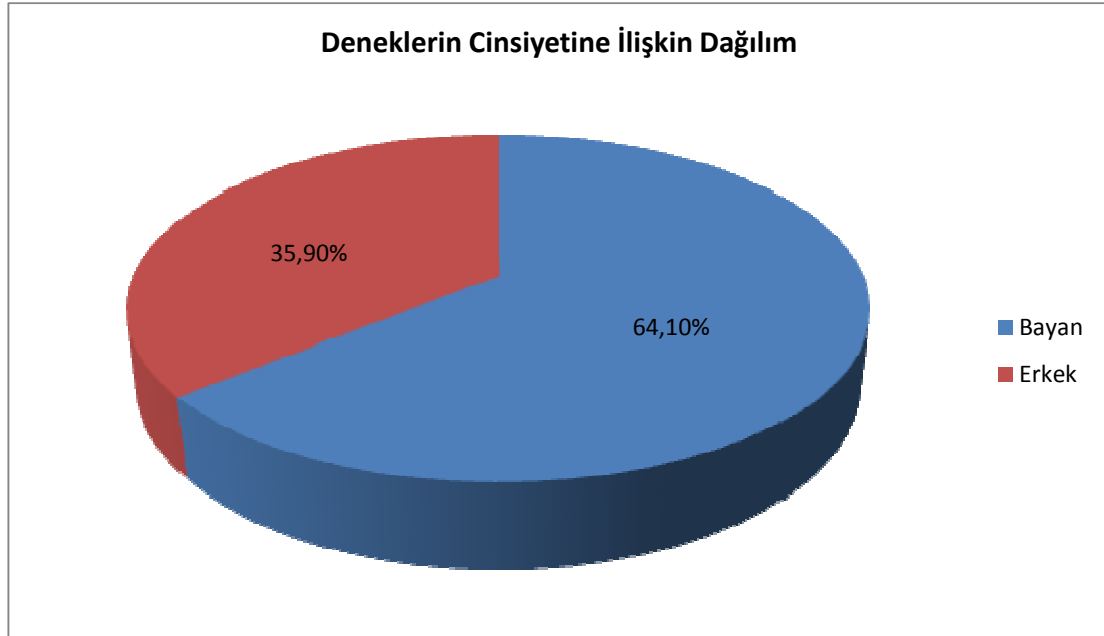
Araştırmaya Katılan Deneklerin Cinsiyet Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Erkek	92	35.9
Kadın	164	64.1
<i>Toplam</i>	<i>256</i>	<i>100.0</i>

Tablo 2'den de anlaşılabileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin “%64,1”ini bayan, “%35,9”unu erkek denekler oluşturmaktadır. Dağılımda bayanlar lehine bir orandan söz edilebilir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular “*Deneklerin Cinsiyetine İlişkin Dağılımı Grafiği*”nde de belirgin olarak görülmektedir.

Grafik 1

Deneklerin Cinsiyetine İlişkin Dağılımı Grafiği

3.3.2. Görev Yapılan Okul Türü

Tablo 3

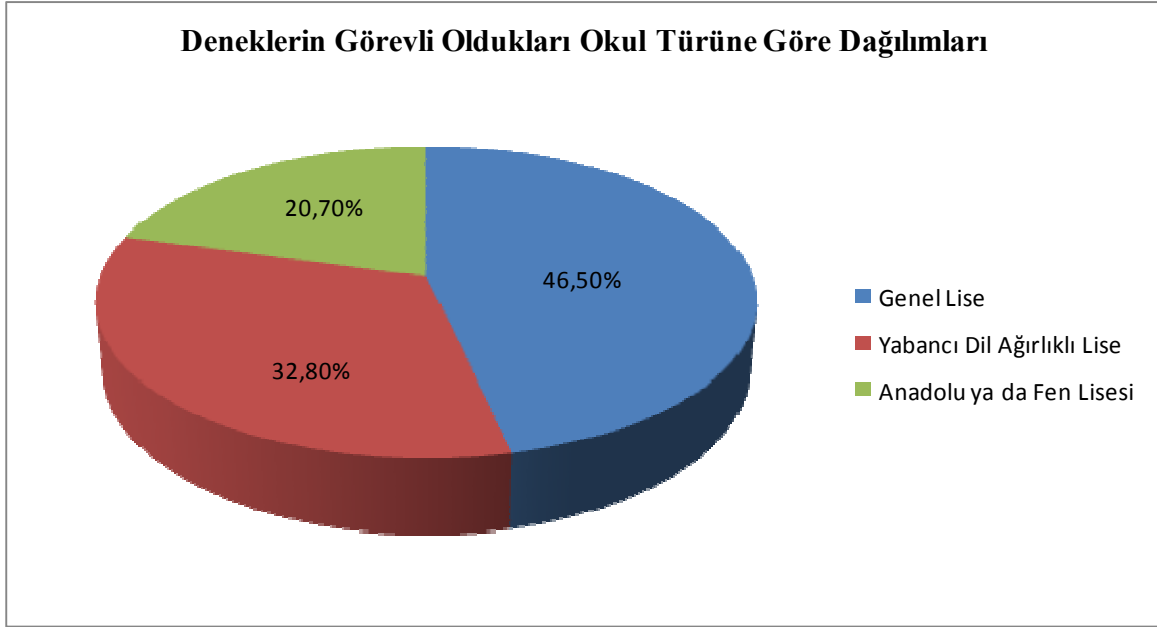
Deneklerin Görevli Oldukları Okul Türü

<i>Okul Türü</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Genel Lise	119	46,5
Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	84	32,8
Anadolu ya da Fen Lisesi	53	20,7
<i>Toplam</i>	<i>256</i>	<i>100,0</i>

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptığı okul türlerinin tespiti için hazırlanan Tablo 3'teki dağılıma göre deneklerin “%46,5”inin genel liselerde, “%32,8”inin yabancı dil ağırlıklı liselerde, “%20,7”sinin ise Anadolu ya da fen liselerinde çalışmakta oldukları belirlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular “*Deneklerin Görevli Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları Grafiği*”nde de belirgin olarak görülmektedir.

Grafik 2

Deneklerin Görevli Oldukları Okul Türüne Göre Dağılımları Grafiği

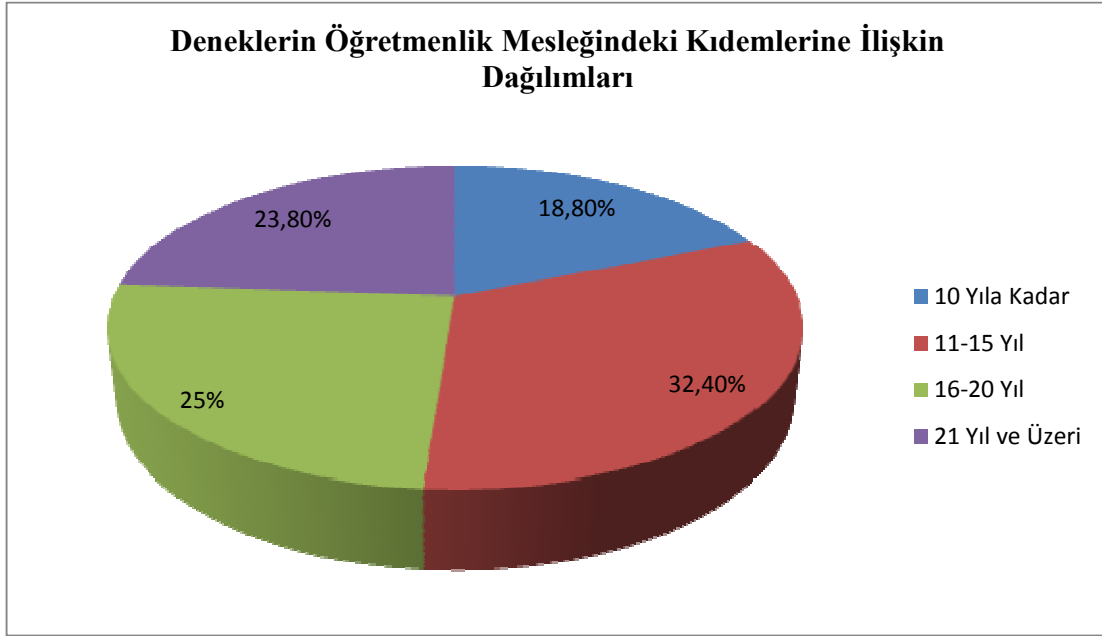
3.3.3. Meslekteki Kıdem Dağılımı

Tablo 4

Deneklerin Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdemleri

Mesleki Kıdem	n	%
10 yıla kadar	48	18,8
11-15 Yıl	83	32,4
16-20 Yıl	64	25,0
21 Yıl ve üzeri	61	23,8
<i>Toplam</i>	<i>256</i>	<i>100,0</i>

Tablo 4’te yer alan bulgulara göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin %23,8’i 21 yıl ve üzeri, “%25”i 16-20 arası, “%32,4”ü 11-15 yıl arası, “%18”ise 10 yıla kadar kıdeme sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular “*Deneklerin Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdemlerine İlişkin Dağılımları Grafiği*”nde de belirgin olarak görülmektedir.

Grafik 3***Deneklerin Öğretmenlik Mesleğindeki Kıdemlerine İlişkin Dağılımları Grafiği*****3.3.4. Öğretmenlerin Edebiyat Dersini Okutma Süreleri****Tablo 5*****Deneklerin Edebiyat Dersini Okutma Süreleri***

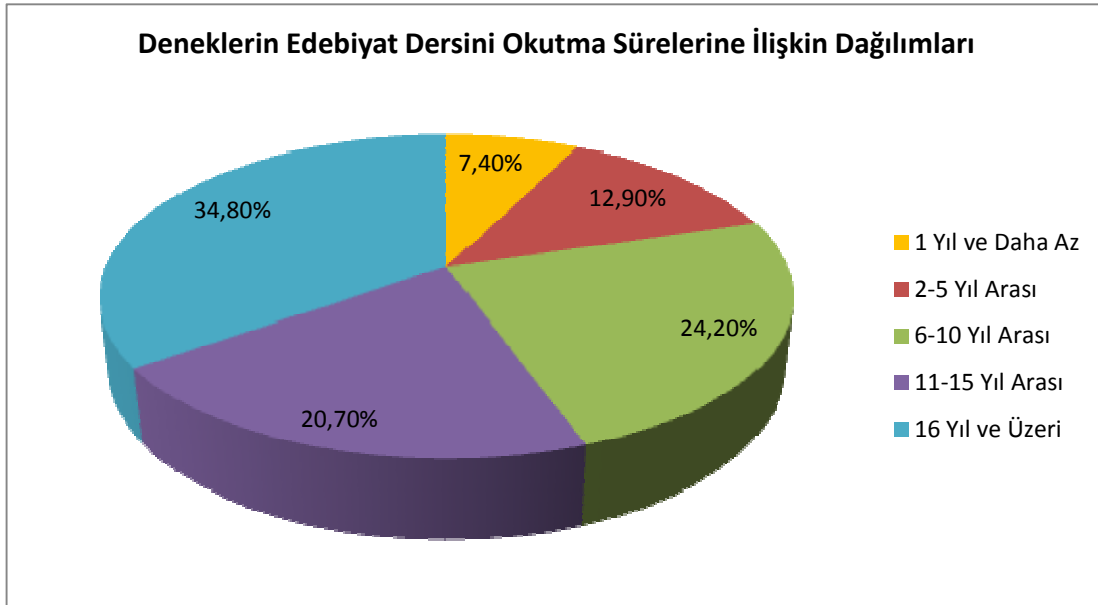
Kaç yıldır bu dersi okutuyorsunuz?	n	%
1 YIL VE DAHA AZ	19	7,4
2-5 YIL	33	12,9
6-10 YIL	62	24,2
11-15 YIL	53	20,7
16 YIL VE ÜZERİ	89	34,8
Toplam	256	100,0

Tablo 5'e göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin üçte birinden fazlası (%34.8) edebiyat dersini 16 yıl ve üzeri bir süredir okutmaktadır. Deneklerin “%20,7”sinin 11-15 yıl arası, “%24,2”sinin 6-10 yıl arası, “%12,9”unun 2-5 yıl arası edebiyat dersi okuttuğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bu dersi 1 yıl ve daha az süredir okutanların oranı ise

“%7.4” olmuştur. Araştırma sonucu elde edilen bulgular “*Deneklerin Edebiyat Dersini Okutma Sürelerine İlişkin Dağılımları Grafiği*”nde de belirgin olarak görülmektedir.

Grafik 4

Deneklerin Edebiyat Dersini Okutma Sürelerine İlişkin Dağılımları Grafiği

3.4. Veri Toplama Araçları

Bilgi veren, sorunu çözmemize ya da karar vermemize yardımcı olan her türlü bilgi veya olguya veri aldı verilmektedir. Sayı, kalite, renk, durum, tutum vb. konulardaki bilgilerin tümü veri olarak adlandırılmaktadır. Veriler işlenmek ve değerlendirilmek (yorumlanmak) üzere toplanır (Arıkan, 2007: 99). Bu işleme veri toplama denilmektedir. Veri toplama sürecinde ihtiyaca göre farklı veri toplama tekniklerinden yararlanılabilmektedir. Bu çalışmada da araştırma için ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili yayımlanan kaynaklardan yararlanılmış, alanlarında uzman kişilerin de görüşleri alınarak kavramsal çerçeve belirlenmiştir.

Kaynakların taranması ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen kitapların ve orta öğretim Türk Edebiyatı dersi programlarının incelenmesi, öğretmen görüşlerinin istatistiksel analizinin yapılması sonucunda elde edilen bilgiler birleştirilerek bir değerlendirme yapılmıştır. Yine amaca uygun olarak ve

araştırmanın temellendirilmesi ve belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için tez danışmanın ve konuyla ilgili diğer uzman kişilerin önerileri doğrultusunda anket formu hazırlanmıştır.

Anket formu, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm belirlenen deneklerin kişisel ve mesleki bilgilerini tespiti yönelik sorulardan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise deneklerin “10. sınıflarda destan öğretimi” yle ilgili görüşlerini tespit etmeye yöneliktir. Bu bölümde destan türünün edebiyat derslerinde nasıl kullanıldığına, ders kitapları ve orta öğretim edebiyat programlarında nasıl yer aldığına ilişkin saptamalarda bulunmak amaçlanmıştır.

Anket 34 maddeden oluşmaktadır ve ayrıca anketin sonunda destan konusunun işlenmesi sonucunda öğrencide hangi becerilerin geliştiğini tespit etmeye yönelik açık uçlu bir soru bulunmaktadır. Ankette olumlu durum ifadelerine verilen olumsuz yanıtlardan görüşleri belirleme yoluna gidilmiştir. Anketteki maddeler, “Tamamen Katılıyorum:5”, “Katılıyorum:4”, “Kısmen Katılıyorum:3”, “Katılmıyorum:2”, “Hiç Katılmıyorum:1” şeklinde puanlanmıştır.

Anket formu hazırlanırken; kapsamın belirlenmesi, konuyla ilgili literatürün taranması, anket formunun hazırlanması, uzman görüşlerinin alınması, pilot çalışmanın, madde analizlerinin yapılması ve anket formuna son şeklinin verilmesi gibi süreçler izlenmiştir.

3.4.1. Kapsamın Belirlenmesi

Kapsamın belirlenmesi anket geliştirme sürecinin ilk basamağını oluşturmaktadır. Burada 10. sınıf Türk Edebiyatı derslerinde destan öğretiminde hangi örnek eserlerin nasıl kullanıldığı, “Orta Öğretim Türk Edebiyatı Dersi 10. Sınıf Öğretim Programı” ve derslerde kullanılan Türk Edebiyatı ders kitapları ışığında tespit edilmiştir.

3.4.2. Konuyla İlgili Literatürün Taranması

Bu aşamada; destan öğretimi, edebiyat öğretimi ve Türk Edebiyatı dersi öğretim programlarına ilişkin çalışmalar incelenmiştir.

3.4.3. Anket Formunun Hazırlanması

Araştırmanın bu basamağında araştırmacı tarafından konunun kapsamı, sınırlılıkları, hedefleri ve kazanımlar doğrultusunda lise 10. sınıf edebiyat öğretmenlerinin “Lise 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde destan öğretimi” ile ilgili olarak özgün sorular hazırlanmıştır. Sorular; 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersine ait ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşleri ve 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyat öğretmenlerinin destan metinlerinin kullanımına ilişkin görüşleri etrafında şekillendirilmiştir.

3.4.4. Uzman Görüşlerinin Alınması

Anket geliştirme sürecinin bu aşamasında ölçeğin güvenirlik analizini araştırma amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu bağlamda Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi ölçme ve değerlendirme uzmanı üç akademisyenin görüşlerine başvurularak gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.4.5. Pilot Çalışmanın (Ön Uygulamanın) Yapılması

Anket geliştirme sürecinin bu aşamasında uygulamada karşılaşılabilecek zorlukları görmek ve öğretmenlerin tutumlarını ve tepkilerini belirlemek amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma Elazığ il merkezindeki orta öğretim okullarında uygulanmıştır.

3.4.6. Madde Analizinin Yapılması

Yapılan pilot uygulama sonucu elde edilen veriler göre bazı maddeler kapsam dışı bırakılmıştır.

3.4.7. Anket Formuna Son Şeklinin Verilmesi

Anket geliştirme sürecinin bu aşamasında, madde analizi sonucu elde edilen verilere göre bazı sorular çıkarılmış ve bazı düzeltmeler yapılmıştır. Anket formuna son şekli verilirken de uzman görüşüne başvurulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi yapılmadan önce Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testi yapılmıştır. Örneklemenin faktör analizi için uygun olduğunu test eden KMO testi ölçüm değerinin 0,792, güvenirlik çalışması için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) değerinin $\alpha = .84$ olduğu görülmüştür.

3.5. Verilerin Toplanması

Ankara ili 8 merkez ilçesinde ve Elazığ il merkezinde liselerde anket çalışması yapabilmek için, Mili Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığından **B.08.0.EGD.0.07.00.00.605.99-596/2786** sayılı yasal izin alınmıştır. İzin Formu EK-1’de yer almaktadır.

3.6. Veri Çözümleme Teknikleri

Ölçekteki veriler, SPSS 15.0 paket programıyla çözümlenmiştir. Ölçeğe katılan öğretmenlerin kişisel ve mesleki bilgilerine ait frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiştir. Her bir alt boyut için deneklerin maddelere verdikleri yanıtlarının frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca her alt boyuta göre cinsiyet değişkeni için t-testi; yaş, mezun olunan okul, kıdem, sosyoekonomik seviye ve sınıf düzeyi için F testi ve hangi gruplar arasında anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için de LSD testi yapılmıştır. Veri analizinde 0,05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir. Çözümleme sonuçları, tablolar halinde sunulmuştur.

3.6.1. Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova)

Tek faktörlü (yönlü) varyans analizi, ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek

için kullanılır. Bu analizin yapılabilmesi için, aşağıdaki varsayımların yerine getirilmiş olması gerekir (Norusis, 2002; Akt, Alperen, 2008: 31):

1. Bağımlı değişkenin ölçüm düzeyi en az aralık ölçeğinde olmalıdır.
2. Puanlar bağımlı değişkende etkisi araştırılan faktörün her bir düzeyinde normal dağılım gösterir.
3. Ortalama puanların karşılaştırılacağı örneklem ilişkisizdir.
4. Örneklem varyansları eşittir.

3.6.2. Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Samples T Test)

Bu tür analizde, iki ayrı gruptan ve bu gruplardan alınan ayrı örneklemlerden söz edilir. Buradaki temel amaç, grupların herhangi bir özelliğinde benzerlik ya da farklılıkları ortaya koymaktır. İki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır. Analize ilişkin varsayımlar şu şekilde özetlenebilir (Büyüköztürk, 2002: 39):

1. Bağımlı değişkene ait ölçüm düzeyleri ya da puanlar mesafeli ya da oranlı ölçek düzeyindedir ve karşılaştırmaya esas iki grup ortalaması aynı değişkene aittir.
2. Bağımlı değişkene ait gruplar normal dağılıma sahiptir.
3. Ortalama puanların karşılaştırıldığı puanlar ilişkisizdir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşleri; öğretmenin

- a. cinsiyetine,
- b. hâlen görev yaptığı okul türüne,
- c. öğretmenlik mesleğindeki kıdemine,
- d. en son mezun olduğu okula,
- e. kaç yıldır bu dersi okuttuğuna göre farklılık göstermekte midir?

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelere edebiyat öğretmenlerinin verdikleri cevapları içeren frekans analizi ve merkezi eğilim istatistikleri Tablo 6’da ve Tablo7’de yer almaktadır.

Tablo 6

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Önermelere Edebiyat Öğretmenlerinin Verdikleri Cevapları İçeren Frekans ve Yüzde Analizi

Sıra	Madde	Önermeler		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	1	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.	f	12	77	90	65	12
			%	4,7	30	35	25	4,7
2.	2	Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.	f	1	22	78	138	17
			%	0,4	8,6	31	54	6,6
3.	3	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir.	f	5	37	111	93	10
			%	2	15	43	36	3,9
4.	4	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanması sağlayacak türdedir.	f	7	39	121	78	11
			%	2,7	15	47	31	4,3
5.	5	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.	f	6	28	118	93	11
			%	2,3	11	46	36	4,3
6.	6	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri, içerik açısından zengindir.	f	4	70	125	46	11
			%	1,6	27	49	18	4,3
7.	10	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmişi aydınlatıcıdır.	f	6	33	134	71	12
			%	2,3	13	52	28	4,7

8.	11	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili etkinlikler öğrencinin duygu ve düşünce gelişimini destekleyicidir.	f	8	55	120	64	9
			%	3,1	22	47	25	3,5
9.	12	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik gelişmesine katkı sağlayıcıdır.	f	15	60	120	51	10
			%	5,9	23	47	20	3,9
10.	13	Türk Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.	f	13	62	121	52	8
			%	5,1	24	47	20	3,1
11.	14	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.	f	9	47	133	60	7
			%	3,5	18	52	23	2,7
12.	15	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.	f	17	77	105	46	11
			%	6,6	30	41	18	4,3

- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.” önermesine “%4,7”si tamamen katıldıklarını, “%25”i katıldıklarını, “%35”i kararsız olduklarını, “%30”u katılmadıklarını, “%4,7”si hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.” önermesine “%6,6”sı tamamen katıldıklarını, “%54”ü katıldıklarını, “%31”i kararsız olduklarını, “%8,6”sı katılmadıklarını “%0,4”ü de hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir.” önermesine “%3,9”u tamamen katıldıklarını, “%36”sı katıldıklarını, “%43” ü kararsız olduklarını, “%15” i katılmadıklarını, “%2”si hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanmasını sağlayacak türdedir.” önermesine “%4,3”ü tamamen katıldıklarını, “%31”i katıldıklarını, “%47”si kararsız olduklarını, “%15”i katılmadıklarını, “%2,7”si hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.” önermesini “%4,3”ü tamamen katıldıklarını, “%36”sı katıldıklarını, “%46”sı kararsız olduklarını, “%11”i katılmadıklarını “%2,3”ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri, içerik açısından zengindir.” önermesine “%4,3”ü tamamen katıldıklarını “%18”i katıldıklarını “%49”u kararsız olduklarını “%27”si katılmadıklarını “%1,6”sı hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmişî aydınlatıcıdır.” önermesine “%4,7”si tamamen katıldıklarını “%28”i katıldıklarını “%52”si kararsız olduklarını “%13”ü katılmadıklarını “%2,3” ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili etkinlikler öğrencinin duygu ve düşünce gelişimini destekleyicidir.” önermesine “%3,5”i tamamen katıldıklarını, “%25”i katıldıklarını, “%47”si kararsız olduklarını, “%22”si katılmadıklarını, “%3,1”i hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik geliştirmesine katkı sağlayıcıdır.” önermesine “%3,9”u tamamen katıldıklarını, “%20”si katıldıklarını, “%47”si kararsız olduklarını , “%23”ü katılmadıklarını, “%5,9”u hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.” önermesine “%3,1”i tamamen katıldıklarını, “%20”si katıldıklarını, “%47”si kararsız olduklarını, “%24”ü katılmadıklarını, “%5,1”i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.” önermesine “%2,7”si tamamen katıldıklarını, “%23”ü katıldıklarını, “%52”si kararsız olduklarını, “%18”i katılmadıklarını, “%3,5”i hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.” önermesine “%4,3”ü tamamen katıldıklarını, “%18”i katıldıklarını, “%41”i kararsız olduklarını, “%30”u katılmadıklarını, “%6,6”ı hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan edebiyat öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelere 256 öğretmenin; “% 6.86”ı tamamen katılmadıkları, “% 40”ı katılmadıklarını, “% 30”u kararsız olduklarını, “% 59”u katıldıklarını ve “% 8.6”ı tamamen katıldıkları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ders kitaplarındaki destan metinleri ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.” önermesine 138 öğretmen katılıyorum ve “17” öğretmen tamamen katıyorum şeklinde görüş bildirerek en fazla olumlu görüş belirttikleri madde olmuştur. Bu da bize 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında kullanılan destan metnlerinin anlaşılabilirlik düzeyinin yüksek olduğunu açıkça sergilemektedir. Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.” önermesine “17” öğretmen hiç katılmıyorum ve “77” öğretmen katılmıyorum şeklinde görüş bildirerek en fazla olumsuz görüş belirttikleri madde olmuştur. Buradan hareketle edebiyat öğretmenlerinin ders kitaplarındaki destanların içeriğinin gerçek hayatla ilişkilendirilemediği ve estetik kaygı güttükleri için sanatsal yönünü ağırlıklı olarak düşünmüş olabilmelerine bağlanabilir. Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmişi aydınlatıcıdır.”

önermesine araştırmaya katılan 256 öğretmenin, “134”ü kararsız kaldıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu da destanların sadece tarihsel boyutunun olmadığını ortaya koyabilir.

Tablo 7

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Önermelere Verdikleri Merkezi Eğilim Değerleri

Maddeler		X	S	Önem Sırası
1.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.	2,95	,96	9
2.	Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.	3,58	,76	1
3.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir.	3,2578	,82363	3
4.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanması sağlayacak türdedir.	3,1836	,84103	5
5.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.	3,2930	,80933	2
6.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri, içerik açısından zengindir.	2,9609	,82986	8
10.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmiş aydınlatıcıdır.	3,1953	,80740	4
11.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili etkinlikler öğrencinin duygu ve düşünce gelişimini destekleyicidir.	3,0430	,85527	6
12.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik geliştirmesine katkı sağlayıcıdır.	2,9258	,90660	10
13.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.	2,9219	,87769	11
14.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.	3,0350	,8181	7
15.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.	2,8320	,94512	12

Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin görüşler incelendiğinde, “2. Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.” ifadesine katılım en yüksek düzeyde olmuştur (X=3.58). Bunu sırasıyla “5. Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe

sahiptir.” (X=3.29) ve “3. Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir.” (X=3.26) izlemiştir. Buna göre öğretmenler, ders kitaplarındaki destan metinlerinin yalın bir dile sahip olduğunu düşünmekle birlikte, bu destanların öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirme ve sözcük dağarcığını geliştirmede kısmen yeterli olduğu görüşündedirler.

Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Durumu

Değişken	Cinsiyet	n	X	S	t	p
Ders kitaplarındaki destan metinleri	Erkek	92	3,1350	,45389	.868	.386
	Kadın	164	3,0777	,53340		

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($t=.868$, $p > .05$) konusundaki görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, Türk Edebiyatı dersi öğretmenlerinin destan metinlerine ilişkin görüşleri cinsiyete göre değişmemektedir.

Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin, 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin görüşleri, Anadolu/Fen liselerinde ve meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre, 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 9’de gösterilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişken	Okul Türü	n	X	S	F	Sig.
Ders kitaplarındaki destan metinleri	GENEL LİSE	119	3,0917	,52474	,222	,801
	YABANCI DİL AĞIRLIKLİ	84	3,1260	,47485		
	ANADOLU YA DA FEN LİSESİ	53	3,0692	,51881		
	Toplam	256	3,0983	,50611		

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($F=.222$, $p > .05$) konusundaki görüşleri arasında görev yapılan okul türü açısından anlamlı farklılıklar yoktur. Buna göre, öğretmenlerin görevli oldukları okul türünün genel lise, yabancı dil ağırlıklı lise ya da Anadolu ya da fen lisesi olması durumu onların destan metinlerine ilişkin görüşleri üzerinde etkili değildir.

Mesleki kıdemi 11-15 yıl ve 16-20 yıl aralığında olan öğretmenlerin görüşleri diğer yıllar arasında olan öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin kıdemlerine göre 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişken	Mesleki Kıdem	N	X	S	F	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	6-10 YIL	48	3,0781	,54562	,533	,660
	11-15 YIL	83	3,0522	,51972		
	16-20 YIL	64	3,1523	,55467		
	21YIL VE ÜZERİ	61	3,1202	,39544		
	Total	256	3,0983	,50611		

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($F=.533$, $p > .05$) konusundaki görüşleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, öğretmenlerin destan metinlerine ilişkin görüşleri mesleki kıdemlerine bağlı olarak değişmemiştir. İstatistiki olarak anlamlı farklar olmamasına karşın, ders kitaplarındaki destan metinleri ve bunların kullanımı konusunda öğretmenlerin görüşleri kıdemlerinin artmasına bağlı olarak kısmen olumlulaşmaktadır.

Yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin görüşleri diğer eğitim düzeylerine sahip öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişken	Eğitim Düzeyi	N	X	S	F	Sig.
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	Eğitim Fakültesi	119	3,0917	,52474	,222	,801
	Fen-Edebiyat	84	3,1260	,47485		
	Diğer	53	3,0692	,51881		
	Toplam	256	3,0983	,50611		

Varyans analizi incelendiğinde öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($F=.222$, $p > .05$) konusundaki görüşleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir.

Öğretmenlerin edebiyat dersini okutma süreleri 11-15 yıl ve 16-20 yıl aralığında olan öğretmenlerin görüşleri diğer yıllar arasında olan öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin kıdemlerine göre 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki destan metinlerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın

olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo12

Edebiyat Dersinin Okutulma Süresine İlişkin 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Değişken	Süre	N	X	S	F	p
Ders Kitaplarındaki Destan Metinleri	1 YIL VE DAHA AZ	19	3,0746	,61104	1,933	,106
	2-5 YIL	33	3,1818	,48073		
	6-10 YIL	62	2,9745	,41614		
	11-15 YIL	53	3,0550	,59241		
	16 YIL VE ÜZERİ	89	3,1845	,48191		
	Total	256	3,0983	,50611		

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($F=1.933$, $p > .05$) konusundaki görüşleri Türk Edebiyatı dersini okutma sürelerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, öğretmenlerin destan metinlerine ilişkin görüşleri ilgili dersi ne kadar süredir okuttuklarına bağlı olarak değişmemiştir. Ancak, bu dersi 2-5 yıl ya da 16 yıl ve üzeri süredir okutan öğretmenlerin algıları kısmen daha olumludur.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyat öğretmenlerinin destan metinlerinin kullanımına ilişkin görüşleri;

- cinsiyetine,
- hâlen görev yaptığı okul türüne,
- öğretmenlik mesleğindeki kıdemine,
- en son mezun olduğu okula,
- kaç yıldır bu dersi okuttuğuna göre farklılık göstermekte midir?

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyat öğretmenlerinin destan metinlerinin kullanımına ilişkin önermelere verdikleri cevapları içeren frekans analizi ve merkezi eğilim istatistikleri Tablo 13 ve Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 13

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Edebiyat Öğretmenlerinin Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Önermelere Verdikleri Cevapları İçeren Frekans ve Yüzde Analizi

Sıra	Madde	Önermeler		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	7	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.	f	25	108	74	39	10
			%	9,8	42	29	15	3,9
2.	8	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.	f	31	132	56	32	5
			%	12	52	22	13	2
3.	9	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.	f	4	50	116	77	9
			%	1,6	20	45	30	3,5
4.	16	Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan hazırlık çalışmalarını doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm.	f	9	31	80	113	23
			%	3,5	12	31	44	9
5.	17	Destanların sosyal, siyasal ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.	f	2	11	45	153	45
			%	0,8	4,3	18	60	18
6.	18	Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım.	f	3	18	94	119	22
			%	1,2	7	37	47	8,6
7.	19	Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım.	f	5	25	82	124	20
			%	2	9,8	32	48	7,8

8.	20	Dinlenen destandan, öğrencilerin destanın içeriği tahmin etmelerine katkı sağlarım.	f	5	16	66	147	22
			%	2	6,2	26	57	8,6
9.	21	Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırırım.	f	15	45	77	102	17
			%	5,9	18	30	40	6,6
10.	22	Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırırım.	f	1	19	49	136	51
			%	0,4	7,4	19	53	20
11.	23	Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.	f	6	21	71	121	37
			%	2,3	8,2	28	47	15
12.	24	Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım.	f	6	36	97	80	37
			%	2,3	14	38	31	15
13.	25	Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.	f	4	36	58	116	42
			%	1,6	14	23	45	16
14.	26	Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.	f	3	23	54	118	58
			%	1,2	9	21	46	23
15.	27	Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.	f	12	31	65	113	35
			%	4,7	12	25	44	14
16.	28	Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşmalarını sağlarım.	f	7	11	61	117	60
			%	2,7	4,3	24	46	23

17.	29	Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.	f	4	11	32	155	54
			%	1,6	4,3	13	61	21
18.	30	Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.	f	2	2	54	135	63
			%	0,8	0,8	21	53	25
19.	31	Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.	f		19	67	118	52
			%		7,4	26	46	20
20.	32	Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.	f		5	47	133	71
			%		2	18	52	28
21.	33	Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.	f	2	2	38	139	75
			%	0,8	0,8	15	54	29
22.	34	Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.	f	2	5	37	127	85
			%	0,8	2	15	50	33

- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.” önermesine deneklerin “%3,9”u tamamen katıldıklarını, “%15”i katıldıklarını, “%29”u kararsız olduklarını, “%42”si katılmadıklarını, “%9,8”i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.” Önermesine deneklerin “%2”si tamamen katıldıklarını, “%13”ü katıldıklarını, “%22”si kararsız

olduklarını, “%52”si katılmadıklarını, “%12”si hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

- “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.” önermesine “%3,5”i tamamen katıldıklarını, “%30”u katıldıklarını, “%45”i kararsız olduklarını, “%20”si katılmadıklarını, “%1,6”sı hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm.” önermesine “%9”u tamamen katıldıklarını, “%44”ü katıldıklarını, “%31”i kararsız olduklarını, “%12”si katılmadıklarını, “%3,5”i hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Destanların sosyal, siyasal ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.” önermesine “%18”i tamamen katıldıklarını, “%60”ı katıldıklarını, “%18”i kararsız olduklarını, “%4,3”ü katılmadıklarını, “%0,8”i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım.” Önermesine “%8,6”sı tamamen katıldıklarını, “%47”si katıldıklarını, “%37”si kararsız olduklarını, “%7”si katılmadıklarını, “%1,2”si hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım.” önermesine “%7,8”i tamamen katıldıklarını, “%48”i katıldıklarını, “%32”si kararsız olduklarını, “%9,8”i katılmadıklarını, “%2”si hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Dinlenen destandan, öğrencilerin destanın içeriği tahmin etmelerine katkı sağlarım.” önermesine “%8,6”sı tamamen katıldıklarını, “%57”si katıldıklarını, “%26”sı kararsız olduklarını, “%6,2”si katılmadıklarını, “%2”si hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırırım.” önermesine “%6,6”sı tamamen katıldıklarını, “%40”ı katıldıklarını, “%30”u kararsız olduklarını, “%18”i katılmadıklarını, “%5,9”u hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırırım.” önermesine “%20”si tamamen katıldıklarını, “%53”ü katıldıklarını, “%19”u kararsız olduklarını, “%7,4” ü katılmadıklarını, “%0,4”ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

- “Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.” önermesine “%15”i tamamen katıldıklarını, “%47”si katıldıklarını, “%28”i kararsız olduklarını, “%8,2”si katılmadıklarını, “%2,3”ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım.” önermesine “%15”i tamamen katıldıklarını, “%31”i katıldıklarını, “%38”i kararsız olduklarını, “%14”ü katılmadıklarını, “%2,3” ü hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.” önermesine “%16”sı tamamen katıldıklarını, “%45”i katıldıklarını, “%23”ü kararsız olduklarını, “%14”ü katılmadıklarını, “%1,6” sı hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.” önermesine “%23”ü tamamen katıldıklarını, “%46”sı katıldıklarını, “%21”i kararsız olduklarını, “%9”u katılmadıklarını, “%1,2”si hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.” Önermesine “%14”ü tamamen katıldıklarını, “%44”ü katıldıklarını, “%25”i kararsız olduklarını, “%12”si katılmadıklarını, “%4,7”si hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşımlarını sağlarım” önermesine % 23’ü tamamen katıldıklarını, %46’sı katıldıklarını, %24’ü kararsız olduklarını, %4,3’ü katılmadıklarını, %2,7’si hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.” önermesine “%21”i tamamen katıldıklarını, “%61”i katıldıklarını, “%13”ü kararsız olduklarını, “%4,3”ü katılmadıklarını, “%1,63”sı hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.” önermesine “%25”i tamamen katıldıklarını, “%53”ü katıldıklarını, “%21”i kararsız olduklarını, “%0,8”i katılmadıklarını, “%0,8”i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

- “Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hissetmelerini isterim.” önermesine “%20”si tamamen katıldıklarını, “%46”sı katıldıklarını, “%26”sı kararsız olduklarını, “%7,4” ü katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.” önermesine “%28”i tamamen katıldıklarını, “%52”si katıldıklarını, “%18”i kararsız olduklarını, “%2”si katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.” önermesine “%29”u tamamen katıldıklarını, “%54”ü katıldıklarını, “%15”i kararsız olduklarını, “%0,8”i katılmadıklarını, “%0,8”i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.
- “Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.” önermesine “%33”ü tamamen katıldıklarını, “%50”si katıldıklarını, “%15”i kararsız olduklarını, “%2”si katılmadıklarını, “%0,8”i hiç katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 14

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Önermelere Verdikleri Öğretmen Görüşleri

ÖNERMELER		X	S	Önem Sırası
7.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.	2,6133	,98760	21
8.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.	2,4063	,92408	22
9.	Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.	3,1445	,82522	20
16.	Türk Edebiyatı ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm.	3,4297	,93878	17
17.	Destanların sosyal, siyasal ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.	3,8906	,76424	6
18.	Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım.	3,5430	,79589	14
19.	Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım.	3,5039	,84944	15
20.	Dinlenen destandan, öğrencilerin destanın içeriği tahmin etmelerine katkı sağlarım.	3,6445	,80355	11

21.	Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırırım.	3,2383	1,0107	19
22.	Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırırım.	3,8477	,83797	7
23.	Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.	3,6328	,91069	12
24.	Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım.	3,4141	,97841	18
25.	Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.	3,6094	,97204	13
26.	Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.	3,8008	,93061	9
27.	Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.	3,5000	1,0252	16
28.	Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşımlarını sağlarım.	3,8281	,92976	8
29.	Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.	3,9531	,80547	5
30.	Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.	3,9961	,74885	4
31.	Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.	3,7930	,84952	10
32.	Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.	4,0547	,73360	3
33.	Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.	4,1055	,73071	2
34.	Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.	4,1250	,78215	1

Öğretmenlerin destan metinlerinin kullanımı konusundaki görüşleri incelendiğinde, en yüksek düzeyde katılımın “34. Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.” (X=4.13) ifadesinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, “33. Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.” (X=4.11) ve “32. Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.” (X=4.05) ifadelerinde de katılım yüksek düzeyde olmuştur. Buna göre, öğretmenler destan metinlerinin kullanımı sırasında verilen mesajın özetlenmesi, tarihsel kanıtların bulunması ve bugüne ilişkin çıkarımlarda bulunulması konularına önem vermektedirler. Bununla birlikte, sırasıyla 8., 7. ve 9. önermelerde ifade edilen durumlar incelendiğinde ise,

görsellerin detayları, dönemi yansıtıcı görsellerin kullanımı ve öğrencilerin dil ve düşünce gelişimine uygunluk konularında destan metnlerinin çok da yeterli görülmediği anlaşılmaktadır.

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metnlerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyete Göre Durumu

Destan Metnlerinin Kullanımı	Erkek	92	3,5692	,37679	-,702	,483
	Kadın	164	3,6084	,50817		

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki destan metinleri ($t=.868$, $p > .05$) ve destan metnlerinin kullanımı ($t=-.702$, $p > .05$) konusundaki görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, Türk Edebiyatı dersi öğretmenlerinin destan metinlerine ilişkin görüşleri cinsiyete göre değişmemektedir.

Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin, 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin görüşleri, Anadolu/fen liselerinde ve meslek liselerinde görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin görev yaptıkları okul türüne göre, 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Destan metinlerinin kullanımı	GENEL LİSE	119	3,5798	,42665	,560	,572
	YABANCI DİL AĞIRLIKLİ LİSE	84	3,6369	,42696		
	ANADOLU YADA FEN LİSESİ	53	3,5592	,59243		
	Toplam	256	3,5943	,46485		

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, destan metinlerinin kullanımı ($F=.560$, $p > .05$) konusundaki görüşleri arasında görev yapılan okul türü açısından anlamlı farklılıklar yoktur. Buna göre, öğretmenlerin görevli oldukları okul türünün genel lise, yabancı dil ağırlıklı lise ya da Anadolu ya da fen lisesi olması durumu onların destan metinlerinin kullanımına ilişkin görüşleri üzerinde etkili değildir.

Mesleki kıdemi 11-15 yıl ve 16-20 yıl aralığında olan öğretmenlerin görüşleri diğer yıllar arasında olan öğretmenlerin 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metinlerinin kullanımına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak öğretmenlerin kıdemlerine göre 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metinlerinin kullanımına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo17

Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri

Destan Metinlerinin Kullanımı	6-10 YIL	48	3,5436	,46629	,910	,437
	11-15 YIL	83	3,5783	,48772		
	16-20 YIL	64	3,6747	,51395		
	21YIL VE ÜZERİ	61	3,5715	,36848		
	Total	256	3,5943	,46485		

Öğretmenlerin destan metnlerinin kullanımı ($F=.910$, $p > .05$) konusundaki görüşleri mesleki kıdemlerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, öğretmenlerin destan metnlerine ilişkin görüşleri mesleki kıdemlerine bağlı olarak değişmemiştir. İstatistiki olarak anlamlı farklar olmamasına karşın, ders kitaplarındaki destan metinleri ve bunların kullanımı konusunda öğretmenlerin görüşleri kıdemlerinin artışına bağlı olarak kısmen olumlulaşmaktadır.

Eğitim düzeyi fen edebiyat olan öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin öğretmenlerin görüşleri diğer eğitim düzeylerine sahip öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metnlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri

Değişken	Eğitim Düzeyi	N	X	S	F	Sig.
Destan Metnlerinin Kullanımı	Eğitim Fakültesi	119	3,0917	,52474	,222	,801
	Fen-Edebiyat	84	3,1260	,47485		
	Diğer	53	3,0692	,51881		
	Toplam	256	3,0983	,50611		

Varyans analizi incelendiğinde öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre destan metnlerinin kullanımı ($F=.222$, $p > .05$) konusundaki görüşleri eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir.

Öğretmenlerin edebiyat dersini okutma süreleri 11-15 yıl ve 16-20 yıl aralığında olan öğretmenlerin görüşleri diğer yıllar arasında olan öğretmenlerin 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin öğretmenlerin görüşlerine göre daha olumlu olduğu gözlenmiştir. Ancak, öğretmenlerin kıdemlerine göre 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin öğretmenlerin görüşleri

arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerin Edebiyat Dersini Okutma Süresine Göre 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Metinlerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri

Destan Metinlerinin Kullanımı	1 YIL VE DAHA AZ	19	3,4952	,56609	2,255	,064
	2-5 YIL	33	3,6212	,42453		
	6-10 YIL	62	3,4824	,38974		
	11-15 YIL	53	3,5746	,52308		
	16 YIL VE ÜZERİ	89	3,6951	,45430		
	Total	256	3,5943	,46485		

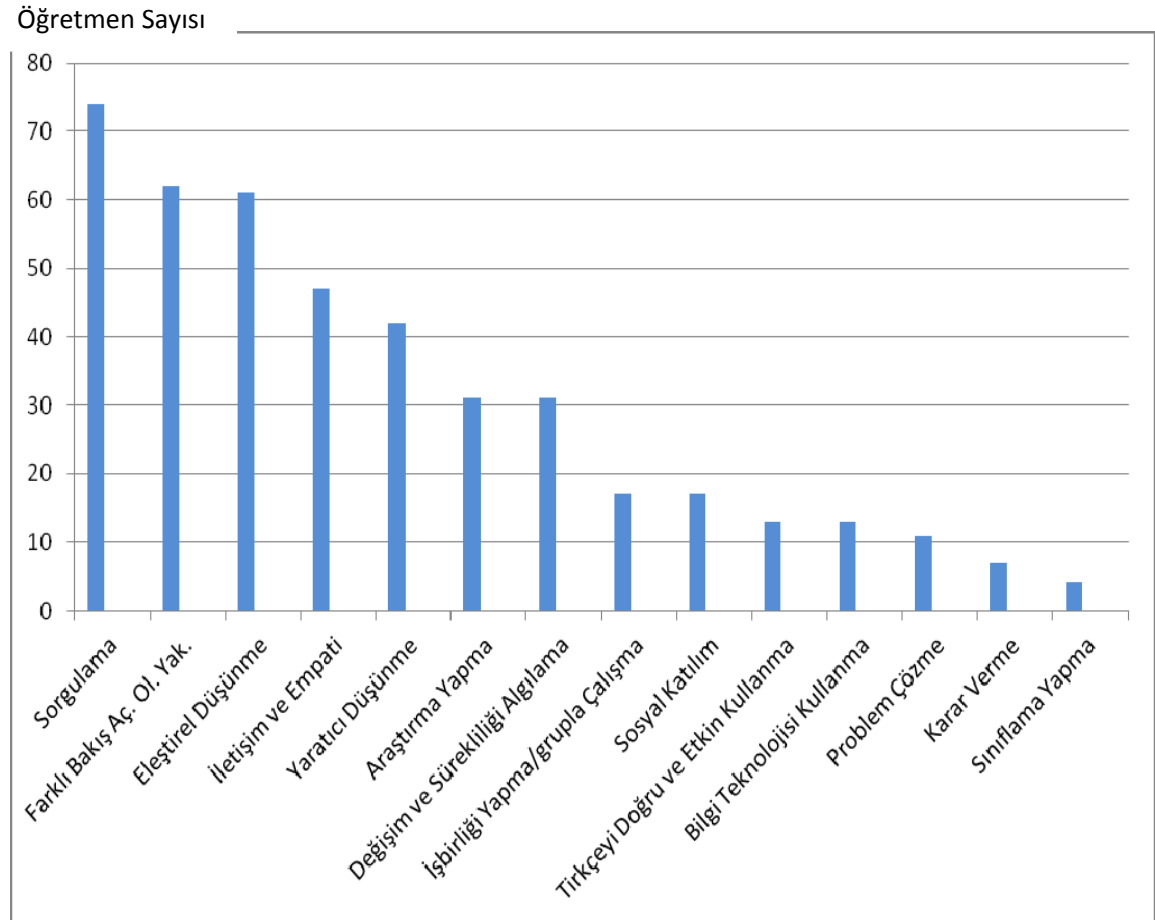
Öğretmenlerin destan metinlerinin kullanımı ($F=2.255$, $p > .05$) konusundaki görüşleri Türk Edebiyatı dersini okutma sürelerine göre anlamlı farklılıklar göstermemiştir. Başka bir anlatımla, öğretmenlerin destan metinlerine ilişkin görüşleri ilgili dersi ne kadar süredir okuttuklarına bağlı olarak değişmemiştir. Ancak, bu dersi 2-5 yıl ya da 16 yıl ve üzeri süredir okutan öğretmenlerin algıları kısmen daha olumludur.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretimi sonucunda öğrencide hangi becerilerin gelişeceğine yönelik görüşlerin analiz sonuçlarına “*Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Öğretimi Sonucunda Öğrencide Gelişebilecek Becerilere Yönelik Görüşlerin Dağılımı*” grafiğinden açıkça ulaşılmaktadır:

Grafik 5

Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Destan Öğretimi Sonucunda Öğrencide Gelişebilecek Becerilere Yönelik Görüşlerin Dağılımı

Buna göre;

Öğretmenlerden “74”ü sorgulama, “61”i eleştirel düşünme, “47”si iletişim ve empati, “13”ü Türkçeyi doğru ve etkin kullanma, “31”i araştırma yapma, “17”si işbirliği yapma/grupla çalışma, “7”si karar verme, “62”si farklı bakış açılarıyla olaylara yaklaşma, “31”i değişim ve sürekliliği algılama, “42”si yaratıcı düşünme, “17”si sosyal katılım, “13”ü bilgi teknolojisi kullanma, “11”i problem çözme, “4”ü sınıflama yapma cevabını vermiştir.

Bu cevaplardaki önermeler aslında destanların doğasında ve yapısında var olan bireylere kazandırılması mümkün becerilerdir. Aynı zamanda bu beceriler, ders kazanımlarının ve amaçlarının içinde yer alır.

V. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde edebiyat ders kitaplarındaki destan metinleri, öğretmenlerinin destan metnlerinin kullanımına ilişkin görüşleri, Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan öğretimi sonucunda öğrencide hangi becerilerin gelişebileceğinden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan edebiyat öğretmenleri 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelere ortalama; “%6.86” oranında tamamen katılmadıkları, “% 40” oranında katılmadıklarını, “%30” oranında kararsız olduklarını, “%59” oranında katıldıklarını ve “% 8,6” oranında tamamen katıldıkları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.” önermesine “138” öğretmen *katılıyorum* ve “17” öğretmen *tamamen katılıyorum* şeklinde yanıt vererek fazla olumlu görüş bildirdikleri madde olmuştur. Bu da bize 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında kullanılan destan metnlerinin anlaşılabilirlik düzeyinin yüksek olduğunu açıkça göstermektedir. Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.” önermesine “17” öğretmen *hiç katılmıyorum* ve “77” öğretmen *katılmıyorum* şeklinde yanıt vererek en fazla olumsuz görüş bildirdikleri madde olmuştur. Buradan hareketle edebiyat öğretmenlerinin ders kitaplarındaki destanların içeriğinin gerçek hayatla ilişkilendirilemediği ve estetik kaygı güttükleri için sanatsal yönünü ağırlıklı olarak düşünülmüş olabileceği söylenebilir. Ders kitaplarındaki destan metinlerine ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmişi aydınlatıcıdır.” önermesine araştırmaya katılan 256 öğretmenin, “134”ü *kararsız* kaldıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu da destanların sadece tarihsel boyutunun olmadığını ortaya koyabilir.

“10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Destan Metinlerine İlişkin Görüşler”de; öğretmenlerin cinsiyetine, görev aldığı okul türüne, öğretmenlik mesleğindeki kıdemine ve en son mezun olduğu okul derecesine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerinin destan metnlerinin kullanımına ilişkin önermelerden “Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.” önermesine 256 öğretmenden, “155” öğretmen *katılıyorum* ve “54” öğretmen *tamamen katılıyorum* şeklinde görüş bildirmiştir. En fazla olumlu görüş bildirilen madde bu maddedir. Destan metnlerinin kullanımına ilişkin önermelerden “Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hissetmelerini isterim.” ile “Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.” önermelerine 256 öğretmenin “hiçbiri” *hiç katılmıyorum* şeklinde görüş bildirmemişlerdir. Öğretmenlerinin destan metnlerinin kullanımına ilişkin önermelerden “Türk Edebiyatı ders kitabındaki destanların anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.” önermesine araştırmaya katılan 256 öğretmenin “116”sı *kararsız* olduklarını belirtmişlerdir.

Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan metnlerinin kullanımına ilişkin edebiyat öğretmenlerinin görüşleri arasında; cinsiyete, okul türüne, öğretmenlik mesleğindeki kıdeme ve öğretmenin en son mezun olduğu okula göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

5.2. Öneriler

Son dönemde Türkiye’de özellikle eğitim alanında büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi de, öğrenme anlayışından öğretim programına, ders kitaplarından ölçme ve değerlendirmeye dek uzanan boyutlarda söz edilen değişimden payını almıştır.

Orta eğitim düzeyinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi alanıyla ilgili çalışmalar nitelik ve nicelik itibarıyla artırılmalıdır. Ülkemizde orta öğretim 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde destan kullanımı, bunların öğretmenler ve öğrenciler tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi üzerine yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Konunun

farklı yönlerinin ele alındığı çalışmaların yapılması alan eğitimi çalışmaları açısından son derece önemlidir.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde, destanların daha kolay ve işlevsel bir şekilde kullanılmasını sağlamak için öğretim programına uygun destan türünden örnekler elektronik ortamlara kaydedilerek okullara gönderilmelidir.

Mevcut edebiyat öğretmenlerinin destanlarla ilgili bilgi ve becerileri artırılmalıdır. Bunun için mevcut öğretmenlere yönelik destan ve uygulama süreciyle ilgili hizmet içi seminerler düzenlenmelidir. Ayrıca Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi alanında yapılan çalışmalar öğretmenlere sempozyum, seminer ve panellerle duyurulmalıdır.

Orta öğretimde öğrenme ve öğretme sürecinde 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinde öğrencilerin destan kullanımına yönelik yaklaşım düzeylerini belirleyebilmek için onlarla görüşme veya ankete dayalı çalışmalar yapılmalıdır.

Eğitim planlamaları ve eğitim felsefeleri oluşturulurken destan türünden kültür değerlerimiz öne çıkartılmalı, onlar en duru ve en zengin kaynaklar olarak görülmeli, kişilikli, kendi değerlerine sahip çıkan, (Atatürk'ün "Türk, Öğün, Çalış, Güven!" sözünde ifade edildiği gibi) kendine güvenen toplum oluşturmada, bizlere öncülük etmeleri sağlanmalıdır.

Öğrencilerin destanları etkin olarak kullanabileceği proje ve performans ödevi verilmelidir.

Öğrenciler ders kitabının dışından yer alan destanlara yönlendirilerek merak etme duyguları geliştirilmelidir.

Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi içinde edebî ürünlerden destanların sıkça kullanılması, onların analiz edilmesi ve çoklu bakış açısının geliştirilmesi sağlanmalıdır.

İlköğretim düzeyinde de Türkçe öğretmenlerinin destan kullanımına ilişkin görüşlerini belirleyebilmek için çalışmalar yapılarak onların destan kullanımına yaklaşım düzeyleri ortaya konulmalıdır.

Yurt dışında destan öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalar izlenmeli ve yenilikler akademik yayınlar aracılığıyla ilgililerle paylaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alperen, B. (2008). *Tarih Öğretmenlerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler (Kıdem, Mezuniyet, Okul Türü ve Cinsiyet) Açısından İncelenmesi (Konya Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı: Ankara.

Arıkan, Z. (2007). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Artun, E. (2011). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. 6. Baskı. Ankara: Karahan Yayınları Ankara.

Avcı Y. ve Korkmaz N. (2009). *Eğitimde Model Oluşturmada Destanların Önemi*. Eğitim Araştırmaları Birliği Derneği- I.Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale.

Aytaş, G. (2006). Edebî Türlerden Yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi*, 169, 261-276.

Balcı, A. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*. M.E.B Devlet Kitapları. Cilt 1. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cemaloğlu, M. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Cemiloğlu, M. (2004). *Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Aktüel Yayınevi.

Çencen, N. (2010). *11. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Edebî Ürünlerin Kullanımı: Tarih Öğretmenlerinin “Edebî Ürün” Kullanımına İlişkin Görüşleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çetin, İsmet. (2010) *Türkiye’de Orta Öğretim Okullarında (Lise) Destan Öğretimi*. Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslar arası Sempozyumu □nda Sunulmuş Bildiri. Kıbrıs: Yakın Doğu Üniversitesi.

Çobanaoğlu, Özkul. (2003) *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. 1. Baskı. Ankara: Akçağ Yayıncılık.

Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara.

Ekici, M. (2006). *Epik Dönem Destanlar*. Türk Edebiyatı Tarihi 1. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,

Gökalp, Z. (1976). *Tükçülüğün Esasları*. (Hazırlayan: Mehmet Kaplan), Ankara.

Güzel, A. (2006). “*Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar*”, Milli Eğitim Dergisi, 169 (85-104).

İnce, Halide Gamze. (2008) *Edebî Eserler Yoluyla İrade Eğitimi. II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi* Sözlü Bildiri Metni. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.

Kabaklı, A. (1994). *Türk Edebiyatı*. Gözden Geçirilmiş Dokuzuncu Baskı. 1.Cilt. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kavcar, C. (1982). *EDEBİYAT ve Eğitim*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:119. A.Ü. S.B.F ve Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.

Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. 1. Baskı. Ankara:

Akçağ Yay Kurt, A. ve diğerleri. (2009). *Orta Öğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*. MEB Devlet Kitapları Dördüncü Baskı. İstanbul: İhlas Gazetecilik A.Ş.

MEB, (2011). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara.

MEB, (2011). *Ortaöğretim Dil ve Anlatım Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara.

Oğuz, M. Ö. (2004). *Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları Milli Folklor*, 62. Oğuz, M. Ö. ve diğerleri. (2008). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Genişletilmiş 6. Baskı. Ankara: Grafiker Yayıncılık.

Oğuz, M. Ö. ve Özkan, T. (2004) *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*. Gazi Üniversitesi THBMER Yay.

Oğuzkan, A. F. (2006). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. 8. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, A. (2002), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yay.

Öztürk, Ç. (2007). *Coğrafya Öğretiminde Edebî Metinlerin Kullanımı*. <http://efdergisi.Omu.edu.tr/www/docs/sayilar/> adresinden 11.10.2010 tarihinde alınmıştır.

Reichel, K. (2002). *Türk Boylarının Destanları (Gelenekler, Şekiller, Şiir Yapısı)*. (Çev.

Metin Ekici) Atatürk Kültür, Dil ve Tarihi Yüksek Kurumu Yayınları: 805 Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi Yayınları:2. Türk Destan ve Halk Hikayeleri İncelemeleri Dizisi: 1. Ankara.

Sakaoğlu, S. (1998). *Dede Korkut Kitabı İncelemeler- Derlemeler-Aktarmaları II*. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Konya.

Sakaoğlu, S. (1998). *Dede Korkut Kitabı İncelemeler- Derlemeler-Aktarmaları I*. Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Konya.

Şimşek, A. (2001). *Tarih Eğitiminde Efsane ve Destanların Rolü*. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. C. 2, Sayı: 3, s. 11-21.

------(2007). “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Karşılaştırmalı Türk Destanları adlı Eserinin Tarih Eğitimi Açısından Değeri” Ölümünün Birinci yılında Mustafa Necati Sepetçioğlu Sempozyumu, Atatürk Kültür Merkezi, 24-25 Mayıs 2007, Ankara.

------(2009a). Sosyal Bilgiler Dersinde Bir Öğretim Materyali Olarak Edebî Ürünler. Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. Mustafa Safran). Ankara: Pegem A Yay.

Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK.

Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Dersinde Edebiyat Temelli Öğretim Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Tertemiz, N. ve diğerleri. (2001). *Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi*. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Cilt 1 (1977), İstanbul: Dergah Yayınları, 352-354.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Cilt 5 (1982), İstanbul: Dergah Yayınları, 419-420.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü. (2003). Cilt 2, AKM Yay., Ankara: AKM Yayınları.

Yakıcı, Ali (2003). İslamiyet Öncesi Türk Destanlarının Bilim ve Kültür Hayatına Etkisi Üzerine Bazı Düşünceler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Selçuk Üniversitesi: Konya.

Yakıcı, Ali. (2004) Liselerde Okutulan Ders Kitaplarında Destan Öğretiminin Yeri. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler* Ankara.

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yılar, Ömer. (2007) *Halk Bilimi ve Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, N. (2009). Türk Destancılık Geleneği. *Modern Türklük Araştırmalar Dergisi*. 6 (1). 7-15.

EKLER

EK-1

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Sayı : B.08.0.EGD.0.05.00.00.605.99- 596 / 2786
Konu : Araştırma İzni

05/07/2011

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

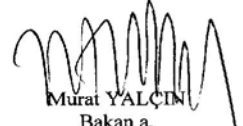
- İlgi : a) 09.06.2011 tarih ve B.30.2.GÜN.0.44.72.00/4956 sayılı yazı,
b) 04.07.2011 tarihli Araştırma Değerlendirme Komisyon Kararı,
c) 28.02.2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311-311/1084 sayılı Makam Onayı ile Uygulamaya Konulan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Yüksek Lisans öğrencisi Emel TAŞÇI'nın "Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri" konulu araştırmasında kullanılacak veri toplama araçlarını Ankara ve Elazığ illerindeki ek listede belirtilen ortaöğretim okullarında görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine uygulama izni talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilerek onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen 5 sayfa 40 sorudan oluşan veri toplama araçlarının Ankara ve Elazığ illerindeki ek listede belirtilen ortaöğretim okullarında görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

İlgi (c) Yönergenin 5. Maddesinin (o) bendi uyarınca teslim tutanağının imzalanarak araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Murat YALÇIN
Bakan a.
Daire Başkanı

- EK :
1- Veri Toplama Aracı (1 Adet-5 Sayfa)
2- Okul Listesi (1 Adet-6 Sayfa)

GMK Bulvarı No:109
06570 Mentepe/ANKARA
Tel : 0 312 230 36 44
Faks : 0 312 231 62 05
earged@meb.gov.tr | earged.meb.gov.tr

www.egitimdernek.meb.gov.tr

www.haydikizlari.meb.gov.tr

www.digiayrilerigimdernek.org

EK-2**ANKET UYGULANACAK ELAZIĞ'DAKİ OKULLAR
LİSTESİ**

1- Mehmet Akif Ersoy Lisesi	Merkez
2- Elazığ Lisesi	Merkez
3- Atatürk Lisesi	Merkez
4- Hıdır Sever Lisesi	Merkez
5- Gazi Lisesi	Merkez
6- Elazığ Anadolu Lisesi	Merkez
7- Çubukbey Anadolu Lisesi	Merkez
8- Kaya Karakaya Fen Lisesi	Merkez

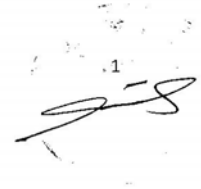
A handwritten signature in black ink is written over a circular official stamp. The stamp contains text in Turkish, including "ELAZIĞ İLİ" and "T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI".

EK-3

Anket Uygulanacak Ankara'daki Okulların Listesi

ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Ankara Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>İnönü Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Ahmet Yesevi Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Necatibey Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Altındağ Mehmet Akif Ersoy Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Anıttepe Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Sokullu Mehmet Paşa Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>İncesu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Tınaztepe Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>50. Yıl Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ayrancı Aysel Yüceltürk Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Bahçelievler Deneme Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Dikmen Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ömer Seyfettin Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Kılıçarslan Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Kirami Refia Alemdaroğlu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Çankaya Aziz Altınpınar Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Sancak Lisesi</u>
ANKARA	ÇUBUK	<u>Çubuk Lisesi</u>
ANKARA	ELMADAĞ	<u>Elmadağ Lisesi</u>
ANKARA	ELMADAĞ	<u>Hasanoğlu Fatih Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Mehmetçik Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Eryaman Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Etimesgut Lisesi</u>
ANKARA	EVREN	<u>Evren Lisesi</u>
ANKARA	GÖLBAŞI	<u>Dr. Şerafettin Tombuloğlu Lisesi</u>
ANKARA	GÖLBAŞI	<u>Ahmet-Alper Dinçer Lisesi</u>
ANKARA	HAYMANA	<u>Haymana Bumsuz Lisesi</u>
ANKARA	HAYMANA	<u>Haymana Lisesi</u>
ANKARA	KAZAN	<u>Hava Orgeneral İbrahim Fırtına Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Kalaba Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Keçiören Lisesi</u>

1

Anket Uygulanacak Ankara'daki Okulların Listesi

ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Mehmet Akif Ersoy Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Demetevler Mimar Sinan Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Gazi Çiftliği Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Halide Edip Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Mustafa Kemal Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Kaya Bayazitoğlu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Leyla Turgut Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Cela! Yardımcı Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Yakacık Lisesi</u>
ANKARA	AKYURT	<u>Akyurt Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Ankara Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Uluğbey Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Esenevler Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Ankara Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Altındağ Gazi Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Yıldırım Beyazıt Lisesi</u>
ANKARA	ALTINDAĞ	<u>Yeşilöz Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	AYAŞ	<u>Şehit Rıdvan Süer Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	BALA	<u>Bala Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	BEYPAZARI	Beypazarı Nurettin Karaoğuz Vakfı Anadolu Lisesi
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Atatürk Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Çankaya Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Çankaya Milli Piyango Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Dr.Binnaz Ege-Dr.Rıdvan Ege Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Kırkkonaklar Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Hacı Ömer Tarkan Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Reha Alemdaroğlu Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Hürriyet Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Musa Erdem Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Bahçelievler Anadolu Lisesi</u>

Anket Uygulanacak Ankara'daki Okulların Listesi

ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ayrancı Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ayhan Sümer Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Kocatepe Mimar Kemal Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Kurtuluş Anadolu Lisesi(Lisesi)</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Öğretmen Necde Kızıldağ Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Çankaya Lisesi</u>
ANKARA	ÇUBUK	<u>Çubuk Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇUBUK	<u>Yunus Emre Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ELMADAĞ	<u>Gazi Sahin Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Etimesgut Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Elvankent Bilgi Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Toplu Konut İdaresi Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Güzelkent Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ETİMESGUT	<u>Ufuk Arslan Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	GÖLBAŞI	<u>Gölbaşı Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	GÖLBAŞI	<u>Erdem Beyazıt Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	HAYMANA	<u>Nuri Bektas Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KALECİK	<u>Kalecik Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KAZAN	<u>Mustafa Hakan Güvencer Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Fethiye Kemal Mumcu Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Kalaba Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Aydınlıkevler Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KEÇİÖREN	<u>Abdullah Mürside Özünerek Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	KIZILCAHAMAM	<u>Kızılcahamam Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Yavuz Sultan Selim Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Çağrıbey Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Cumhuriyet Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Tuzlucaayır Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Başkent Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Abidinpaşa Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	MAMAK	<u>Yunus Büyükkuşoğlu Anadolu Lisesi</u>

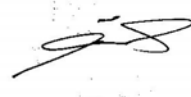
4

Anket Uygulanacak Ankara'daki Okulların Listesi

ANKARA	NALLIHAN	<u>Nallihan Şehit Vural Arıcı Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	POLATLI	<u>Polatlı Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	POLATLI	<u>Atatürk Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	PURSAKLAR	<u>Pursaklar Ay Yıldız Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	PURSAKLAR	<u>Dede Korkut Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	SİNCAN	<u>Süleyman Demirel Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	SİNCAN	<u>Sincan Fatih Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	SİNCAN	<u>Ersin Bacaksız Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	SİNCAN	<u>Yenikent İlksen Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ŞEREFLİKOÇHİSAR	<u>Şereflikoçhisar Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Atatürk Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Gazi Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Nermin Mehmet Çekiç Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Alparslan Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Ümitköy Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Mustafa Azmi Doğan Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Yahya Kemal Beyatlı Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Mobil Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>75. Yıl Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Prof. Dr. Sevkettin Rasit Hatipoğlu Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Batıkent Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>Faruk Nafiz Çamlıbel Anadolu Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Fen Lisesi</u>
ANKARA	PURSAKLAR	<u>Ankara Pursaklar Fen Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi</u>
ANKARA	YENİMAHALLE	<u>TVF Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi</u>
ANKARA	ÇANKAYA	<u>Ankara Türk Telekom Mehmet Kaplan Sosyal Bilimler Lisesi</u>

5

EK-4**Anket Formu**

Değerli Meslektaşım;

Bu araştırmanın amacı, 10.sınıf Edebiyat derslerinde Edebiyat Öğretmenlerinin destan öğretimine ilişkin görüşlerini almaktır. Vereceğiniz cevaplar bu yönüyle çok önemlidir. Araştırmanın amacına ulaşması, sizin ankete vereceğiniz samimi cevaplara bağlıdır.

Anket yolu ile elde edilecek bilgiler sadece "Lise Onuncu Sınıflardaki Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi İçinde Destan Öğretiminin Yeri" konulu yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Anketler toplu olarak değerlendirileceği için ankete isim yazmanıza gerek duyulmamaktadır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Emel Taşçı
Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

I. BÖLÜM

Bu bölümde size ilişkin kişisel bilgiler sorulmaktadır. Lütfen aşağıdaki seçeneklerde durumunuza uygun olanların yanındaki parantez içine çarpı (X) işareti koyunuz.

1 Cinsiyetiniz?

1. () Erkek 2. () Kadın

2 Halen görev yaptığınız okul türü nedir?

1. () Genel Lise 2. Anadolu ya da Fen Lisesi 3. () Meslek Lisesi
4. () Diğer

3 Öğretmenlik mesleğindeki kıdeminiz?

1. () 1-5 yıl 2. () 6-10 yıl 3. () 11- 15 yıl
4. () 16-20 yıl 5. () 21 yıl ve üzeri

4 En son mezun olduğunuz okul- derece?

1. () Yüksek Öğretmen Okulu
2. () Eğitim Enstitüsü
3. () Eğitim Fakültesi
4. () Edebiyat Fakültesi
5. () Fen- Edebiyat Fakültesi
6. () Yüksek Lisans
7. () Doktora
8. () Diğer (Lütfen Yazınız)

5 Kaç yıldır bu dersi okutuyorsunuz?

1. () 1 yıl ve daha az 2. () 2-5 yıl 3. () 6- 10 yıl 4. () 11-15 yıl 5. () 16 yıl ve daha fazla

MADDELER		Tamamen Katılıyor	Katılıyor	Kısmen Katılıyor	Katılmıyor	Hiç katılmıyorum
1.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri çeşitlilik açısından yeterlidir.					
2.	Türk edebiyatı ders kitabında örnek olarak verilen destanlarda yalın bir dil vardır.					
3.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirecek türdedir.					
4.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, olumlu ve olumsuz durumlara karşı, öğrencilerin deneyim kazanması sağlayacak türdedir.					
5.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencilerin duygu ve düşünce evrenini zenginleştirici niteliğe sahiptir.					
6.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destan örnekleri, içerik açısından zengindir.					
7.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, dönemi yansıtıcı görsellerle desteklenmiştir.					
8.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili görseller detaylıdır.					
9.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanların anlatılış biçimi öğrencilerin dil ve düşünce gelişim düzeyine uygundur.					
10.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, geçmişi aydınlatıcıdır.					
11.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlarla ilgili etkinlikler öğrencinin duygu ve düşünce gelişimini destekleyicidir.					
12.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanlar, öğrencinin olumlu kişilik geliştirmesine katkı sağlayıcıdır.					
13.	Türk edebiyatı ders kitabındaki etkinlikler, destan metinlerini açıklayıcı ve tamamlayıcı niteliktedir.					
14.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanların verdiği mesajlar öğrencilerin kişilik gelişimine uygundur.					
15.	Türk edebiyatı ders kitabındaki destanların içeriği, gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.					
16.	Türk edebiyatı ders kitabında yer alan hazırlık çalışmaları doğrultusunda öğrencilere araştırma konusu veririm.					

MADDELER		Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kısmen Katlıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
17.	Destanların sosyal, siyasal ve kültürel yaşantıya etkilerini içeren bölümlerini öğrencilere tespit ettiririm.					
18.	Destanları öğrencilerin sözcük dağarcıklarının zenginleştirilmesinde öğretim materyali olarak kullanırım.					
19.	Destanların, dil öğretimindeki etkilerinin öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlarım.					
20.	Dinlenen destandan, öğrencilerin destanın içeriği tahmin etmelerine katkı sağlarım.					
21.	Destanları oyunlaştırarak canlandırma çalışmaları yaptırım.					
22.	Destan metinlerinde, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuma çalışmalarını yaptırım.					
23.	Destanları okurken olayın akışına göre çeşitli yerlerde durarak öğrencilerin tamamlamalarını isterim.					
24.	Yarım bırakılmış destanları öğrencilere tamamlattıktan sonra metnin aslını okuyarak sonucu üzerinde tartışma yapılmasını sağlarım.					
25.	Dinlenen/okunan destana uygun yeni bir başlık bulmalarını öğrencilerden isterim.					
26.	Destanlarla ilgili ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularını (5 N 1 K) sorarım.					
27.	Dinlenen/okunan destanla ilgili duygu ve düşüncelerini görseller oluşturarak ifade etmelerini öğrencilerden isterim.					
28.	Öğrencilerin, okumuş iseler, başka destanlarla ilgili düşüncelerini sınıfta paylaşımlarını sağlarım.					
29.	Dinlenen/okunan destanlardaki olayları sebep-sonuç ilişkine göre değerlendirmelerini öğrencilerden isterim.					
30.	Dinlenen/okunan destanlardaki olayların, oluş sırasına göre yeniden anlatılmasını sağlarım.					
31.	Öğrencilerden destanlar aracılığı ile geçmişte yaşamış kimselerin neşe ve üzüntülerini hisselerini isterim.					
32.	Öğrencilerin destanın günümüze yönelik vermek istediği mesajları tespit etmelerini sağlarım.					
33.	Dinlenen/okunan destanın tarihle örtüşüp örtüşmediğini destanda yer alan kanıtlara dayanarak öğrencilerin bulmalarını sağlarım.					
34.	Dinlenen/okunan destanlarda verilmek istenen mesajları genel hatları ile özetlenmesini sağlarım.					

6. Sizce Türk Dili Edebiyatı dersinde destan öğretimi sonucunda öğrencide hangi becerilerin geliştiği gözlenmektedir. (5'ini işaretleyiniz)

1. () Sorgulama	2. () Problem Çözme	3. () Yaratıcılık Düşünme
4. () Sınıflama Yapma	5. () İletişim ve Empati	6. () İşbirliği Yapma / Grupla Çalışma
7. () Eleştirel Düşünme	8. () Yaratıcı Düşünme	9. () Farklı Bakış Açılılarıyla Olaylara Yaklaşma
10. () Bilgi Teknoloji Kullanımı	11. () Sosyal Katılım	12. () Değişim ve Sürekliliği Algılama
13. () Karar verme	14. () Araştırma Yapma	15. () Türkçeyi Doğru ve Etkin Kullanma

